

Cognitive Semantics, the Driver of Advanced Cognitive Hi-Tech for Development: A Study on Rural and Nomadic Vare's Cooperative

Mansour Shahvali *

Professor of Agriculture, Shiraz University,
Shiraz, Iran.

Introduction

The semantic explanation of the learning process of Vare's cooperative members, based on their experience-cognition-language relationship in the context of daily environmental, social, and economic realities, represents a new anthropological perspective of cooperation that accelerates rural and nomadic development. By utilizing the model proposed in this paper, social, cognitive, and computational scientists can pave the way for the intelligent development of rural and nomadic communities.

Literature Review

The primary distinction between cognitive linguistics and other linguistic approaches is rooted in the foundational features of the mind that encode thoughts. This process relies on recognizing symbolic elements in the environment. The study of symbols, or symbolic units, encompasses both form and meaning. These units can include morphemes (for example, the prefix "un" in "unmanly"), words like "man," "wood," or "hand," and even phrases such as "Yesterday, I read an interesting book about syntax." Language enables individuals to encode and transfer complex thoughts by utilizing symbols in various contexts. Cognitively speaking, just as language has structure and order, so do thoughts, allowing us to recognize the structures of thought. While current linguistic approaches often propose domain-specific principles and rules for various areas, cognitive linguistics emphasizes the shared aspects across different domains. It focuses on the relationship between language structure, acquisition, and application in conjunction with perception, the categorization of semantic concepts, and other cognitive faculties (Evans & Green, 2006: 28). In general, any science that deals with human beings is, to some extent, connected to semantics (Na'im-Amini, 2009: 10). This includes fields such as

* **Corresponding Author:** shahvali@shirazu.ac.ir

How to Cite: Shahvali. M. (2025). Cognitive Semantics, the Driver of Advanced Cognitive Hi-Tech for Development: A Study on Rural and Nomadic Vare's Cooperative, *Semiannual Journal of Indigenous Knowledge Iran*, 11(22), 35-80.

history, psychology, anthropology, and sociology, all of which are tied to the study of meaning within their respective domains. The assignment of meaning to objects or phenomena guides the direction each discipline takes in its analysis (Sha'iri, 2009: 7). In semantics, "meaning" can refer to either a referent that exists in the external world or a concept that speakers mentally construct based on these referents (Safavi, 2001: 20).

This paper examines how Vare's cooperative members perceive and learn from the environmental, social, and economic realities of their daily lives, aligning with the field of cognitive semantics. By investigating the meaning attributed to the cooperative members' experiences, the paper aims to shed light on the significance of their cognitive anthropology, which is based on the experience-cognition-language relationship (Rasikh-Mahand, 2014: 24).

Materials and Methods

The study employs a tripartite approach, utilizing both documentary and interpretive methods to examine how "abstract concepts" are transformed into "concrete symbols" in the learning and cognitive processes of Vare's cooperative members. This is because the knowledge of rural and nomadic communities is inherently tied to their thoughts. The reasons for employing this approach include:

1. The influence of the past and future in a balanced research process should sum up to 1.
2. By rationally analyzing the past and adopting a cognitive outlook towards the future, phenomena are followed both rationally and epistemologically.
3. A balanced triple approach, which involves studying the past and understanding future expectations, leads to logical actions in the present.

Results

The fundamental difference between current sustainability paradigms and the transcendental paradigm is that the latter emphasizes the importance of humans, viewing them as the central focus of the sustainable development process. Humans must bear the considerable burden of any necessary changes (Shahvali et al., 2010: 9). As Habibi states, the goal of development is to cultivate human capabilities and expand opportunities for a quality life, of which income is just one aspect. In a democratic civil society, achieving a healthy life in a rich and creative environment is the ultimate goal of sustainability (Habibi, 2003: 144-146). A review of the history of participation symbols indicates that the prerequisite for rural development driven by Europe and America in the ancient regions of Africa and Asia has primarily focused on economic advantages and job creation. However, participation among cooperative members also emphasizes ecological harmony, moral integrity, and compatibility.

Discussion

Morteza Farhadi highlights the differences between Western and Eastern perspectives on cooperation:

In European societies, cooperative advocates (such as economists advocating cooperation in social and economic matters) harbored idealistic hopes for establishing lower-level forms of cooperation (income and employment) in African and Asian societies; at times, they even founded such organizations themselves. The ideas and actions of this group were so unacceptable in Europe that other economists, driven by conflict and competition, labeled them as "idealists," "utopian cooperators," or "metaphysical" thinkers, sometimes referring to them as "Sufi-like socialists". We had cooperative ethnography in Iran and the world, but not the cooperative anthropology; thus, the understanding of new sides of cooperative is a must for critics, professors, and students (Farhadi, 2018: 4-5).

Thus, the new cognitive-semantic dimension, which explores Vare's cooperative members' experiences, concepts, and the semantic structure of their language, holds great significance. For example, Vare's cooperative members, by understanding the "nature of milk's rapid perishability" (Farhadi, 2008: 279) and the negligible production and unprofitability of processing it, were compelled to innovate technologies for producing and preserving processed dairy products. No factor is as pivotal for rural development as technological production capabilities (Afraakhteh, 2021: 203). The technological achievements of Vare's cooperative women are based on their cognitive capabilities, representing a branch of cognitive anthropology focused on the symbol of participation. This is informed by philosophical, cultural, and linguistic anthropology (Ardebili, 2015:15).

Conclusion

The paper recommends the following:

1. The new cognitive-semantic dimension of cooperation should be utilized as a driver of advanced cognitive technology in creating rural and nomadic knowledge-based communities.
 2. Collaboration between social, cognitive, and computational scientists should lay the foundation for future smart knowledge-based communities.
- Regulations and assessment frameworks should be developed to facilitate the transfer of this new cooperative dimension to future generations.

معنی‌شناسی شناختی، پیشران فناوری برتر شناختی^۱ توسعه مطالعه: یاریگری روستایی و عشایری واره

منصور شاه‌ولی* استاد تمام دانشکده کشاورزی، دانشگاه شیراز.

چکیده

هدف مقاله، تبیین معنی شناختی فرایند یادگیری اعضای یاریگری واره از واقعیات محیط، اجتماع و اقتصاد زیست روزانه آنان است که بر رابطه تجربه- ذهن- زبان اعضا در کنش با این سه مبتنی است. مطالعه این هدف، ابتدا با یک رویکرد سه گانه^۲ انجام شد و سپس دو روش اسنادی و تأویل فرایند تبدیل "مفاهیم انتزاعی" به "نمادهای عینی" برای کشف معنا در فرایند شناخت و یادگیری اعضای واره بکار برده شد زیرا، دانش روستاییان و عشایر مستقل از اندیشه آنان نیست. نتایج نشان داد که اولاً، کسب مفاهیم انتزاعی توسط اعضا و کنش مجلد آنان با محیط‌های سه گانه مذکور در زیست روزانه آنان با ابزار در دسترس، به شناخت و یادگیری جدید می‌انجامد؛ ثانیاً، تداوم این کنش، یادگیری بیشتر را برای توسعه روستا و عشایر به دنبال دارد. بنابراین، معنی‌شناسی، سویه نو انسان‌شناسی یاریگری است که توسعه روستا و عشایر را تسریع می‌کند. همکاری اندیشمندان علوم اجتماعی، شناختی و رایانه، می‌تواند بستر ساز هوشمندسازی توسعه جوامع روستایی و عشایری با الگوی این مقاله باشد.

واژه‌های کلیدی: دانش بومی، روستا، عشایر، فناوری برتر شناختی، توسعه دانش‌بنیان.

1. Cognitive Hi-Tech.

2. Triple approach

* نویسنده مسئول:

مقدمه و بیان مسئله

هدف زبان‌شناسی، مطالعه و توصیف علمی یک زبان و تشریح دانش ضمنی اهل آن زبان است. البته، علم زبان‌شناسی، صرف توصیف مشاهده‌شده‌ها (پدیده‌ها) نیست بلکه کشف اصول علمی زبان نیز هست که زیربنای حقایق مشاهده‌شده متعدّد را تشکیل می‌دهد (فالک، ۱۳۷۲: ۱۹).

زبان‌شناسان تنها دانشمندانی نیستند که به مطالعه زبان می‌پردازند بلکه دیگران نیز به شناخت آن اهمیت می‌دهند؛ مثل دانشمندان تعلیم و تربیت، فلسفه، روان‌شناسان، مردم‌شناسان و دانشجویان ادبیات که با مطالعه زبان، می‌توانند از حوزه‌های خویش، شناخت عمیق‌تری کسب کنند؛ یا فلاسفه، مهم‌ترین تمیزدهنده انسان از حیوان را زبان او می‌دانند؛ این‌که چگونه ماهیت زبان به موقعیت انسان در جهان اعتبار می‌بخشد را امر مهم فلسفه زبان‌شناسی می‌دانند. روان‌شناسان نیز زبان را از لوازم یادگیری می‌دانند زیرا، یک نظریه یادگیری باید توان توجیه زبان فراگیران را دارا باشد؛ برای مثال، مدّت‌ها است که مردم‌شناسی و زبان‌شناسی کشور ایالت متحده آمریکا با یکدیگر کاملاً مرتبط شده‌اند.

از آغاز قرن بیستم نیز زبان‌شناسان با روان‌شناسان این کشور مرتبط شده‌اند. مردم‌شناسان هم‌چنین، زبان را بخش جدایی‌ناپذیر فرهنگ جامعه می‌دانند؛ برای جامعه‌شناسان شناخت زبان بسیار اهمیت دارد زیرا گونه‌های خاص آن، رابط گروه‌های اجتماعی خاص است برای مثال، تبیین معنی شناختی زنان اعضای تعاونی واره که نماد پایداری‌شان است با یادگیری اعضای آن از واقعیات محیط، اجتماع و اقتصاد زیست روزانه از عهد کهن ممکن شد لذا، سؤال پژوهش این است که چگونه سویه معنی‌شناسی یاریگری زنان واره توانسته است پیشران توسعه روستا و عشایر باشد؟

پیشینه پژوهش

۱- زبان‌شناسی شناختی

زبان‌شناسان شناختی، مانند دیگر زبان‌شناسان، زبان را موضوع علم شناخت می‌دانند و برای توصیف نظام و نقش زبان تلاش می‌کنند؛ برای این منظور، رابطه تجربه-ذهن-زبان در روابط اجتماعی و فیزیکی انسان‌ها را بررسی می‌کنند که دلیل آن، وجود این پیش‌فرض است که زبان، الگوی اندیشیدن است که ویژگی‌های ذهن را نیز آشکار می‌سازد تا به ماهیت و ساختار افکار و آرای ذهن پی برد (راسخ‌مهند، ۱۳۸۶: ۱۷۳-۱۷۲). مهم‌ترین تفاوت زبان‌شناسی شناختی با دیگر رویکردهای زبان‌شناسی، ویژگی‌های بنیادی و اساسی ذهن است که افکار را رمزگذاری می‌کند که البته با شناخت عناصر نمادین در محیط میسر می‌شود؛ مطالعه نمادها یا واحدهای نمادین، صورت و معنایی دارند که می‌تواند تک‌واژه نادر نامرد یا واژه مرد، چوب، دست؛ یا زنجیره‌ای از واژگان باشد مثل دیروز کتاب جالبی درباره نحو خواندم.

زبان اجازه می‌دهد تا در مواقع مختلف با رمزگذاری و انتقال مفاهیم، افکار پیچیده و ظریف ذهن را با بهره‌گیری از نمادها میسر سازد. از نگاه شناختی، همان‌طور که زبان، نظم و ساختار دارد، فکر و اندیشه هم‌چنین است و لذا امکان بازشناسی ساختار فکر را فراهم می‌کند.

رویکردهای حال حاضر مطالعه زبان، برای هر حوزه، اصول و قواعدی را طرح می‌کند که خاص آن حوزه است ولی رویکرد زبان‌شناسان شناختی با تکیه بر اصل تعمیم، نگرش حوزه‌ای مطالعه زبان را نمی‌پذیرد زیرا جنبه‌های دانش زبانی بر اساس برخی توانایی‌های شناختی شکل می‌گیرند که عام و از یک حوزه به حوزه دیگر یکسان‌اند. به سخن دیگر، زبان‌شناسی شناختی بر جنبه‌های مشترک حوزه‌های گوناگون زبان تأکید دارد و به همین دلیل، بر مطالعه ساختار، کسب و کاربرد زبان با ادراک، موضوع بندی مفاهیم معنایی و سایر قوای ذهنی، تأکید می‌کند (Evans and Green, 2006: 28).

از آنجاکه هدف این مقاله درک روش شناخت و یادگیری اعضای تعاونی واره از واقعیات محیط، اجتماع و اقتصاد زیست روزانه آنان است به حوزه معنی‌شناسی شناختی مرتبط است تا با بررسی معنا در میان اعضای آن، بتوان به اهمیت انسان‌شناسی شناختی آنان پی‌برد زیرا بر رابطه تجربه- ذهن- زبان آنان مبتنی است (راسخ‌مهند، ۱۳۹۳: ۲۴).

به‌طور کلی، علمی که با انسان سروکار دارد، به نحوی با معنی‌شناسی مرتبط است (نعیم امینی، ۱۳۸۸: ۱۰) مثل تاریخ، روان‌شناسی، قوم‌شناسی و جامعه‌شناسی که هر یک با معنا و مطالعه آن در راستای آن علم مرتبط‌اند و با قائل شدن معنا برای هر چیز، سمت‌وسوی آن را مدنظر دارد (شعیری، ۱۳۸۸: ۷)؛ آنچه در معنی‌شناسی، معنا نامیده می‌شود، مصداقی است که در جهان خارج وجود دارد یا مفهومی است که برحسب مصادیق، در ذهن سخنگویان، به تصویر درآمده است (صفوی، ۱۳۸۰: ۲۰) برای مثال، مطالعه نماد مشارکت، آشکار ساخت که افراد معیارهای زیر را هنگام انتخاب‌های متفاوت و مناسب آینده خویش رعایت می‌کنند تا پایداری محقق گردد:

هماهنگی بوم‌شناختی به این معنا که کیفیت کلیه منابع زیست‌بوم شامل انسان، تولیدات کشاورزی، جانوری و حتی موجودات زنده خاک، روندی تکاملی دارند لذا، از منابع محلی به نحوی باید استفاده نمود که مصرف مواد غذایی زراعی و جانوری در کمترین حد ممکن باشد تا از آلودگی به مفهوم کلی آن، پیشگیری کرد که به معنای مصرف بهینه منابع تجدیدشونده است.

صرفه اقتصادی به معنای این است که بهره‌برداران باید بتوانند ضمن خودکفایی یا کسب درآمد، از نسبت هزینه - فایده معتدل نیز برخوردار باشند. ویژگی صرفه اقتصادی نه تنها از راه بازده مستقیم بلکه بنا بر میزان حفظ منابع و به حداقل رساندن خسارات محیطی نیز تلقی می‌شود.

تطابق اجتماعی به معنای توزیع توان و منابع است به نحوی که نیازهای اولیه آحاد جامعه تأمین گردد و حقوق آنان در بهره‌برداری از اراضی، سرمایه، کمک‌های فنی و

فرصت بازاریابی، تأمین و تضمین شود. همچنین، همه مردم فرصت مشارکت در تصمیم‌گیری را دارند زیرا ناآرامی اجتماع، نظام کشاورزی را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد. تطابق اخلاقی به معنای این است که همه موجودات زنده (گیاهی، جانوری و انسان) باید مدنظر باشند تا نظام انسانی، با ارزش‌های اخلاقی، هماهنگ باشد که حفاظت و پرورش فرهنگ و اجتماع سالم را باعث گردد.

سازگاری به معنای آن است که جوامع روستایی با شرایط رشد جمعیت، سیاست‌ها، نیازهای بازار و غیره قدرت تطابق دارند زیرا هم با توسعه صنایع و روش‌های فنی و هم با نوآوری‌های فرهنگی و اجتماعی مناسب مرتبط است (شاه‌ولی و همکاران، ۱۳۸۵: ۵۳-۵۲). بر مبنای ویژگی‌های بالا، تعاونی‌واره که نماد مشارکت زنان روستایی و عشایر محلی از عهدکهن در اکثر روستاها، ایلات و حتی شهرهای ایران زمین بوده است و کماکان در بسیاری از مناطق، روستاها و ایلات این سرزمین وجود دارد (فرهادی، ۱۳۶۹: ۵۸) توانسته اعضای آن درباره آینده خویش به انتخاب‌های مناسب دست یابد و به توسعه پایدار روستا و عشایر کمک کنند. ویژگی‌های پایداری که در بالا آمد، در اسناد این تعاونی به شرح زیر بازخوانی شدند:

۱. هماهنگی بوم‌شناختی: تعاونی زنانه چندمنظوره‌واره با محوریت همیاری در مبادلات اقتصادی (پایاپای شیر)، اجتماعی و روانی وجود دارد (فرهادی، ۱۳۸۷: ۲۹-۲۸) که به معنای هماهنگی بوم‌شناختی مصرف بهینه شیر دام اعضا است (صفی‌نژاد، ۱۳۷۵: ۶۵).
۲. صرفه اقتصادی: اعضای‌واره در مواقع ناچیز بودن تعداد دام یا کم بودن میزان شیر در پایان فصل شیردهی، به همیاری فرآورده‌های شیر می‌پردازند تا با یک کاسه کردن شیر دامداری معیشتی و نیمه معیشتی خانوار و یا مواقع خاص سال، با صرفه اقتصادی همراه باشد زیرا شیر روزانه هر خانوار به تنهایی برای تولید فرآورده‌های شیر کافی و اقتصادی نیست (فرهادی، ۱۳۸۷: ۲۷۱-۲۷۰). این ارزش اقتصادی به معنای وابستگی منافع اعضا برای تولید ارزش افزوده، بهبود معیشت و توسعه اقتصادی نیز می‌باشد (شاه‌ولی و استوار، ۱۳۹۳: ۲۴۷). دیگر مزیت اقتصادی‌واره، فراوری شیر به دلیل فسادپذیری سریع آن است که به ساختن

فناوری‌های بومی منجر می‌شود که توسط اعضا فراهم شده که در غیر این صورت، ارتباط مراکز تولید روستا و حتی ایل با بازارهای مصرف، برقرار نمی‌شود (فرهادی، ۱۳۸۷: ۲۷۹).
۳. تطابق اجتماعی: اعضای واره با احترام گذاردن به ارزش‌ها و حقوق یکدیگر، همبستگی، خودباوری، بهبود محیط، برابری، خوداتکایی، نظم، انصاف، امانت‌داری و لحاظ کردن شرایط بحرانی به نفع اعضا، مصداق تطابق اجتماعی است (شاه‌ولی و استوار، ۱۳۹۳: ۲۴۷). حقوق، وظایف، رتبه و جایگاه هر یک نیز مشخص بوده و ارزش‌ها و هنجارهای حاکم، توسط اعضا رعایت می‌شوند. زنان هم‌واره به نسبت میزان شیر دام و بنا بر هنجارها، چند وعده شیر دوشیده شده را به یک عضو قرض می‌دهند و در تهیه فراورده‌های شیر، یکدیگر را نیز یاری می‌کنند. در آینده و به ترتیب، شیرهای وام داده را پس می‌گیرند (فرهادی، ۱۳۸۷: ۲۷۱-۲۷۰).

۴. تطابق اخلاقی: ماهیت و تقدس شیر در جامعه کهن ایرانی، در تداوم و تسهیل وظایف تعاونی واره، کارکردی چندمنظوره داشته است مثل هم‌نوایی؛ اعتماد متقابل بیشتر؛ کنترل هنجارها؛ رفع نیازهای اجتماعی- روانی یکدیگر؛ اعتماد به نفس و امنیت روانی و اجتماعی؛ هم‌چنین، در مناسبت‌ها، هم‌زمان با تعطیلات مذهبی تشیع، نه تنها فعالیت واره بلکه دیگر فعالیت‌های حیاتی مثل آبیاری زراعت نیز متوقف می‌شوند؛ یا به دلیل تعطیلی در برخی از مناطق ایران، تمام یا قسمتی از مزد چوپان و بره‌وان، منداوان و رمه‌چران از شیر گله تأمین می‌شود. خیرات شیر در شب‌های قتل (حرام، تیغ) در برخی روستاهای ایران یک یا چند شب میان فقرا یا اشخاص شناخته‌شده توزیع می‌شود (فرهادی، ۱۳۸۷: ۴۶۳).

۵. سازگاری واره نیز به اشکال زیر وجود دارد:

۱) تقویت واره؛ با پایان کار فراوری شیر، اعضای آن در منزل سرواره می‌مانند تا مبادله تنش و تشفی روانی، تخلیه نگرانی و دلواپسی، غم و اندوه را از هم بزدایند. از آنجاکه زمان تحویل شیر به صاحب واره، مشخص است هم‌وارگان مجالی می‌یابند تا در پایان روز، مسائل خود را در میان نهند (شاه‌ولی و استوار، ۱۳۹۳: ۲۵۰). مبادله اطلاعات با هم‌وارگان، به‌ویژه هنگام صاحب‌وارگی، مکان مناسب این کار است. علاوه بر اخبار

محلی، دانش و فناوری‌ها نیز مبادله می‌شوند. بخشی از مبادله تجربه‌ها و فنون سنتی پیرترها با دانش و فنون جدید مرتبط می‌شوند که جوان‌ها، غیررسمی و خودبه‌خودی، آموزش می‌بینند (فرهادی، ۱۳۸۷: ۳۰۷-۳۰۶).

۲) مرغوبیت و میزان شیر؛ هم‌گله‌ای هم‌واره، همسایه هم‌واره، درستکاری، پاکیزگی، تندرستی، یاریگری و خواهش‌پذیری، شورچشم و تنگ‌نظر نبودن، خوش‌پی بودن، بدپی نبودن، وقت‌شناسی، خویشاوندی، مذهب، منزلت اجتماعی، درک سامان‌دهی، برنامه‌ریزی و فعالیت‌های توسعه‌ای مستقیم/ غیرمستقیم واره همراه با حفظ منابع طبیعی (همان، ۱۳۸۷: ۲۷۹) از دیگر سازگاری واره است.

بنابراین، نماد یاریگری واره، با ویژگی‌های پنج‌گانه توسعه روستایی می‌تواند مصداق نظریه ارگانیزم^۱ یا اندام‌واره باشد که به معنای یک موجود زنده، تلقی می‌شود که تبیین کارکرد جمع و اعضای آن را با قیاس زیستی ممکن می‌سازد. به سخن دیگر، اجتماع، ارگان زنده است که آحاد و متعلقات آن (نهاده‌ها، سازمان‌ها، قوانین و غیره) سلول‌های آن‌اند. دراین‌باره، اسپنسر تکامل جوامع بشری را با رشد فردی مقایسه کرده که رشد جامعه مانند رشد انسان از کودکی آغاز می‌شود، سن کمال را می‌پیماید و هیچ راه میان‌بر جهشی برای آن متصور نیست؛ همچنین هرچه بر حجم آن افزوده شود، پیچیدگی ساختار آن نیز فزونی می‌یابد. به اعتقاد او، با تشابه فرد و اجتماع، حرکت در رشد و تکامل میسر می‌شود؛ به سخن دیگر، علاوه بر گسترش اندام‌ها و ابعاد، پیچیدگی و تکثر ساختاری را به دنبال دارد؛ همچنین، تفکیک وظایف میان اجزا به وجود می‌آید (شعبانپوریچا، ۱۳۷۹: ۶).

اندام‌واره نظام ترویج و توسعه روستایی نشان از آن دارد که لازمه تعادل اندام‌واره یادگیری‌های نظری، عملی و سازگاری مخاطبان، کارکردهای فکری، عضلانی و عملی است که به کارگیری آنها در یک شرایط متحول، برعهده دانش سازگاری است که جایگاه آن در قلب سلیم مخاطبان نظام ترویج و توسعه روستایی است (شاه‌ولی و همکاران؛ ۱۳۸۲: ۹۶-۹۷). دانش سازگاری، نه بر هریک از دانش نظری و عملی به‌تنهایی بلکه بر کاربرد

هم‌زمان آنها برای چالش با تحولات محیط، اقتصاد و اجتماع مخاطبان نظام ترویج و توسعه روستایی تأکید دارد. نماد مشارکت واره نیز برای توسعه، بر هم‌افزایی دانش نظری و عملی سازگار با زیست روزانه ذی‌نفعان تأکید دارد.

۲- نماد مشارکت مردمی در توسعه روستایی

پیشینه نماد مشارکت مردم محلی در داخل و خارج از کشور با ویژگی‌های پنج‌گانه لازمه توسعه روستا و عشایر از راه هم‌سویی و هم‌افزایی دانش نظری، عملی و سازگار با زیست روزانه آنان، در زیر بررسی می‌شود.

۲-۱- در ایران

اسناد دهه اخیر توسعه پایدار روستا و عشایر کشور، شامل اولین همایش ملی چشم‌انداز برنامه ششم توسعه اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه تهران (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۳)؛ دومین همایش توسعه روستایی، بهمن‌ماه ۱۳۹۷؛ سومین همایش توسعه روستایی، اسفندماه ۱۳۹۷^۱ و کتاب توسعه روستایی ایران از دیدگاه صاحب‌نظران (قادری‌مرزی و شیرکانی، ۱۴۰۰) به‌ترتیب در ادامه می‌آید.

برای پیشگیری از اثر مخرب و گسترده فناوری‌های پیشرفته در جوامع محلی، پیشنهاد شده است تا با دانش بومی، مدیریت زیست آنان را با تبادل نظر محققان و کشاورزان صاحب تجربه، برای توسعه پایدار و ماندگاری منابع طبیعی آنان، فراهم آورد (سعیدی‌راد و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۶).

در تحلیل اقتصاد خانوار، سبک تصمیم‌گیر فردمحور، تمرکزگرا و از بالا به پایین، بر مبنای گستره مشارکت اعضای آن، الگوی تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری به موازات

^۱ <https://civilica.com/l/9805> تاریخ دسترسی ۱۴۰۲/۱/۲

^۲ <https://civilica.com/l/9805> تاریخ دسترسی ۱۴۰۲/۱/۲

دگرگونی نگرشی و بینشی حاکم بر خانوار به نفع مشارکت اعضا با رعایت جایگاه هر عضو، تغییر کند (فاضل‌نیا و محبی‌خیرآبادی، ۱۳۹۳: ۷۷).

سرمایه اجتماعی که کنش مشارکت مبتنی بر اعتماد است، جریان آزاد اطلاعات درون گروه، سازمان و جامعه را تسهیل می‌کند که بالاترین سطح را از نگاه جامعه برای توسعه و ارتقای بهره‌وری روستاها دارا است (اکبرپور و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۲۵). بررسی الزامات بازنگری نظریه‌های برنامه‌ریزی توسعه روستا در ایران که بر ارتباط و مشارکت تأکید دارد، الزام‌آور است (رهبری، ۱۳۹۳: ۱۴۵).

برقی (۱۴۰۰: ۳۴) معتقد است که هر روستا را مجموعه‌ای از چهار خرده نظام اجتماعی، فرهنگی، مدیریتی و اقتصادی باید تلقی کرد؛ سپس، با مشارکت عمومی به تبیین اهداف، راهبردها و برنامه‌های توسعه روستا پرداخت. همچنین درک جایگاه این مشارکت، از الزامات توسعه روستایی است که به تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری توزیع عادلانه قدرت، ثروت و منزلت منجر می‌شود.

مشخص کردن رابطه مردم با حکومت و حکمرانی و خصلت اشتغال‌زدایی بی‌سابقه فناوری‌های برتر در عصر دانایی، از دیگر الزامات توسعه روستایی است که هیچ عنصری به‌اندازه بنیه تولید فناورانه برای توسعه روستایی، سرنوشت‌ساز نیست (افراخته، ۱۴۰۰: ۲۰۳).

در مبحث توسعه روستا از منظر توان سرزمینی، معتمد ضمن توجه به نقش سنتی روستا شش توان مناطق روستایی شامل اکولوژی، بوم‌شناختی، تنوع زیستی، مشارکت، ایجاد صنایع کوچک کشاورزی و کارآفرینی را برای توسعه آنها برشمرده است. دلایل توجه به توان مشارکت سرزمینی، ارج نهادن به ارزش‌های انسانی، تقسیم قدرت و وظایف، تصمیم‌گیری و توزیع منابع کمیاب است که در ارزش‌های کهن فرهنگی و اجتماعی ایران، ریشه دارند. این ویژگی‌ها برای رفع مشکلات و ایجاد رفاه و بهبود وضعیت جامعه روستا، نقش کلیدی دارند (معتمد، ۱۴۰۰: ۳۸۰).

پیرامون توسعه جامعه دانش بنیان روستا نیز محرک و بستر ساز برنامه‌های توسعه پایدار روستا را ادراک، فهم و دانایی ساکنان مناطق آن از توانش خویش و محیط می‌دانند که امکان فراگیری قواعد رفتار خردمندانه را در زندگی فردی، اجتماعی و حرفه‌ای آنان برای درک نحوه مشارکت خودجوش و آگاهانه بکارگیری فناوری‌های نوین، مدنظر دارند (فاضل‌نیا، ۱۴۰۰: ۲۹۳).

۲-۲- در خارج از ایران

نماد مشارکت مردم محلی عصر حاضر، با کتاب توسعه روستایی: اولویت‌بخشی به فقرای روستا (Chambers, 1983) آغاز شد و از کیا آن را به فارسی برگرداند.^۱ گرچه فقرای روستا کانون توجه نویسنده این کتاب است ولی نقطه شروع آن را یادگیری از دانش مردم محلی می‌داند؛ زیرا الزامی ندارد کانون توجه و نقطه شروع یک تصمیم، برهم منطبق باشند (شاه‌ولی، ۱۴۰۰: ۶۱)؛ کما اینکه فصل اول کتاب، فقر مناطق روستایی، به‌ویژه در کشورهای جهان سوم را شرح می‌دهد؛ فصل دوم، نگاه فرهنگی مثبت و منفی بیرونی‌ها به فقرای روستا را شرح داده است ولی شش فصل باقیمانده به چرایی، چگونگی و شیوه یادگیری مشارکتی بیرونی‌ها از فقرای روستا اختصاص دارد.

تلاش‌های دهه ۱۹۸۳ تا ۱۹۹۳ مشارکت بیرونی‌های آمریکایی و انگلیسی غربی با روستاییان کشورهای قاره‌های آسیا و آفریقا در گردآوری و نشر تجارب مشارکتی متخصصان، دانشگاهیان، کارشناسان و نمایندگان نهادهای مردمی و دولتی کشورهای غربی با روستاییان کشورهای این دو قاره را شاهد بوده و در مجله "آئینه توسعه و دانش بومی"^۲ چاپ و منتشر و اکنون به شکل برخط ادامه دارد که تا سال ۱۹۹۴ در اختیار بیش از

۱- مصطفی از کیا، توسعه روستایی: اولویت‌بخشی به فقرای روستایی، ۱۳۹۶، موسسه انتشارات دانشگاه تهران ۳۰۴، چاپ چهارم.

2. Indigenous Knowledge & Development Monitor

این مجله تا سال ۲۰۰۰ به شکل کاغذی و از سال ۲۰۰۱ به شکل برخط منتشر می‌شود.

۳۰۰۰ نفر در ۱۲۰ کشور جهان قرار گرفت و بستر ساز توسعه پایدار بود (Liebenstien, 1994: 2).

گستره موضوعات این مجله از تلفیق دانش بومی و فناوری سنجش از دور (Tabor and Hatchison, 1994: 2)؛ دانش بومی پس از برداشت مزارع کویری کشور مصر (Parish, 1994: 7)؛ دانش بومی پزشکی کشور ماسایی (Sindiga, 1994: 16) و نوآوری کشاورزان محلی در آبیاری با توسعه قطره‌چکان‌های ارزان در کنیا (Bedini and Masera, 1994: 16) آغاز شد و در پهنه‌ای گسترده‌تر ادامه دارد.

این نوع مشارکت مورد توجه مجامع جهانی مثل کمیته عدالت و صلح دولت واتیکان نیز قرار گرفت که به نشر کتاب "مراقبت قانونی از فعالیت‌های نوآورانه انسان برای حفاظت از محیط‌زیست" انجامید (Rshn, 2000: 7)؛ هم‌چنین، شماره ۱۷۳ مجله بین‌المللی علوم اجتماعی یونسکو در سال ۲۰۰۳، به دانش بومی اختصاص داشت. کشورهای آفریقایی نیز در فضای دانشگاهی به تنوع‌بخشی دانش نظری با دانش بومی عملی کشاورزان خود اقدام کردند که نتایج پژوهش آن‌ها در مجله آفریقایی نظام‌های دانش بومی با نام ایندیلنگا^۱ به شکل کاغذی و برخط منتشر می‌شود (Mukabela, 2003: vii).

در راستای تحکیم اهداف علمی، اجتماعی و پایدار توسعه جهانی، سازمان علمی، فرهنگی و آموزشی سازمان ملل یونسکو، برای فقرزدایی از مناطق روستایی، ایجاد جوامع روستایی دانایی محور را کانون توجه قرار داد و "پروژه نظام‌های دانش بومی در یک جامعه جهانی" را برای ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۷ با سه هدف مشخص نمود: ۱. تقویت جوامع محلی، برای کشف ارتباط دانش بومی با دانش رسمی؛ ۲. احیای نشر دانش بومی در جوامع محلی برای استحکام پیوند سالمندان و جوانان آنان ۳. ارزیابی قوانین و فعالیت‌هایی که دسترسی به دانش بومی را تحت تأثیر قرار می‌دهند (Nakashhi and Morohashi, 2002: iv).

1. INDILINGA: African Journal of Indigenous Knowledge Systems, 2003.

سرانجام، بان کی مون^۱ دبیرکل وقت سازمان ملل، گزارش "تعاونی‌ها و توسعه اجتماعی" را به ۶۲ دهمین نشست مجمع عمومی آن در تاریخ ۲۶ جولای ۲۰۰۷ ارائه داد (مردادماه ۱۳۸۶: ۴)^۲ که دربند پایانی مقدمه آن چنین آمده است:

با توجه به نقش تعاونی‌های سنتی در ایجاد اشتغال و رونق بخشی فعالیت‌های اقتصادی و بدون غفلت از استقلال آنان، دقت و توجه جدی برای بالا بردن آثار مثبت این تعاونی‌ها در ارتقای کارایی فعالیت‌های مشابه جدید ضرورت دارد زیرا تعاونی‌های سنتی برای اشتغال‌زایی استعداد بالقوه‌ای دارند (معاونت تحقیقات، آموزش و ترویج وزارت تعاون، ۱۳۸۶: ۵).

در راستای این گزارش، مطالعه دو تعاونی سنتی "چرخوک کنی" و "واره" در روستاهای ایران نیز با هدف تبیین ارزش‌های حاکم بر این دو، توصیه‌شده است تا این ارزش‌ها متناسب با شرایط عصر حاضر بازخوانی شوند و هنگام ایجاد مشاغل خانگی جدید روستایی، به عنوان "پیوست فرهنگی" احیا شوند (شاه‌ولی و استوار، ۱۳۹۳: ۲۵۰).

تأکید دیگر بار این ارزش‌ها در دانشنامه تعاون آمده است:

نهضت تعاون، همواره درصدد است تا انسان‌ها را با فضائل اخلاقی و رعایت عدالت در مناسبات اقتصادی تربیت کند و به اعضای خود بیاموزد که ضمن تلاش‌های فردی، کوشش‌های جمعی را نیز مدنظر قرار دهند و سعادت و رفاه خود را در همکاری و معاونت با دیگر افراد جامعه جستجو نمایند، که همان ارزش‌های مدنظر تعاون است (شاه‌ولی و همکاران، ۱۳۹۴: ۵۴).

1. Ban ki-moon

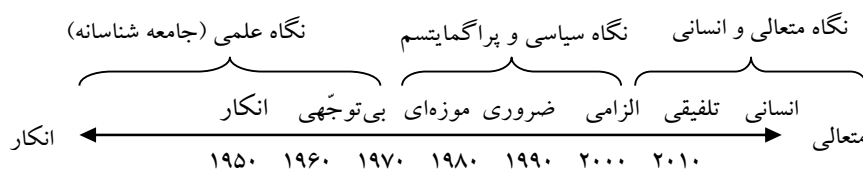
۲- دیدگاه ۴۸ عضو سازمان ملل در پاسخ به نظرسنجی از سوی دبیرخانه آن و سازمان بین‌المللی کار و سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد حاصل نشست کارشناسی "تعاونی‌ها و اشتغال" از طرف دفتر امور اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل، سازمان بین‌المللی کار و اتحادیه بین‌المللی تعاون، سازماندهی شد و با میزبانی فدراسیون سراسری تعاونی‌های عرضه و بازاریابی کشور چین از ۱۵ تا ۱۹ می ۲۰۰۶ در شهر شانگهای این کشور گزارش شده است و توسط معاونت تحقیقات، آموزش و ترویج وزارت تعاون، به فارسی برگردانده و انتشارات ونوس آن را چاپ و منتشر کرد (معاونت تحقیقات، آموزش و ترویج وزارت تعاون، ۱۳۸۶: ۱).

چارچوب نظری

پیشینه پژوهشی بالا نشان داد که دانش بومی برای توسعه روستایی، یک الزام است. شکل ۱ در سطور بعد سیر این الزام را در نیمه دوم قرن گذشته تا اول قرن حاضر نشان می‌دهد. پس از جنگ جهانی دوم و از دهه ۱۹۵۰ میلادی، مبحث توسعه و توسعه‌یافتگی مطرح گردید درحالی‌که برنامه‌های کشورهای توسعه‌نیافته به گونه‌ای بود که مردم خود را خمیرخام می‌پنداشتند که به راحتی و دلخواه می‌توان آن‌ها را شکل داد. گرچه جامعه‌شناسان به مرور این اشتباه را متوجه شدند ولی این اشتباه تا دهه ۱۹۶۰ ادامه داشت.

با آغاز دهه ۱۹۷۰ مباحث توسعه تغییر کرد و بر آن شد که مردم محلی را باید در توسعه شرکت داد؛ اما دانش بومی آنان، موزه‌ای تلقی می‌شد؛ با آغاز دهه ۱۹۸۰ نگاه‌ها سیاسی شد و محققان توسعه، دانش بومی را برای توسعه ضروری دانستند اما برای بازی‌های سیاسی آن را بکار بردند که عملاً جایگاهی در توسعه نداشت. طی دهه ۱۹۹۰ جایگاه دانش بومی بدان جا رسید که برای توسعه یک الزام محسوب گردید و سرانجام، سال ۲۰۰۰ میلادی محترم تلقی شد؛ از این تاریخ، تلفیق دانش بومی و رسمی^۱ در مجامع بین‌المللی پذیرش گردید. به سخن دیگر، با آغاز قرن حاضر نگاه‌ها به افراد بومی و دانش آنان برای تحقق توسعه روستا به یک نگاه متعالی بدل شد زیرا در پارادایم متعالی، مردم و دانش آنان ارزش ذاتی دارند درحالی‌که در پارادایم غیرمتعالی، مردم و دانش آنان "ابزاری" است (ابدی و شاه‌ولی، ۱۳۹۵: ۷۹).

پارادایم متعالی، درصدد کمک به کنشگران اجتماعی، کارشناس و مروجان در پاسخ به پرسش از خویشتن است که چگونه دانش بومی را همانند توسعه پایدار، حفاظت جامعه-محور و توسعه مشارکتی در گذر زمان از فراز و فرود، برهاند؟ هم‌چنین، چگونه اوج‌گیری و حذف مکرر سینوسی دانش بومی را در گذر زمان، مانع شد؟ (Shahvali, 2010:194).

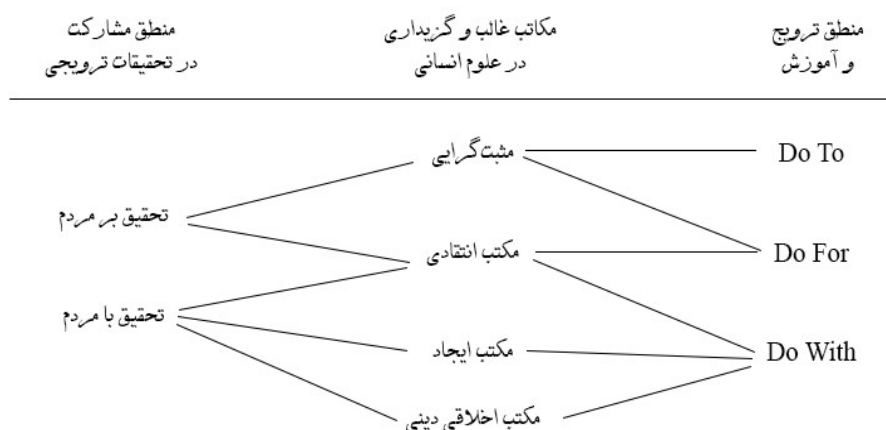
شکل ۱- تحول شش دهه نگاه به مردم محلی و دانش آنان (منبع: شاه‌ولی و حاج حسینی راوری، ۱۳۹۵: ۳)

دو پرسش بالا از دهه ۱۹۸۰ میلادی مطرح بود که به "شناخت‌شناسی" به‌عنوان شاخه‌ای از فلسفه علم معطوف گردید؛ به سخن دیگر، توجه‌ها به دانش بودن از علمی محض به معنای تجربه‌گرا-عین‌گرا، به فلسفه بودن به معنای کل‌گرا-ذهن‌گرا تغییر کرده بود تا شناخت‌های زیر به دست آید (کاظمی و شاه‌ولی، ۱۳۷۵: ۱۵۷-۱۵۶):

۱. چگونگی تجهیز مخاطبان به دانش بقای زیست و زیست‌بوم (دانش بودن)
۲. تشریح چرایی ضرورت تداوم و حفظ طبیعت برای مخاطبان (فلسفه بودن)
۳. خوکردن مخاطبان و مروجان به بررسی مسائل با نگرشی جامع (کل‌نگر)
۴. خوکردن کنشگران اجتماعی و مردم محلی هنگام کشف راه‌حل مسائل با شیوه شهودی عقاید نظرات و نگرش مخاطبان (عین‌گرا/ ذهن‌گرا).

به دلایل فوق، این کنشگران باید هدف را علاوه بر انتقال فناوری، توانمندسازی شناختی ذینفعان در رشد خلاقیت آنان بدانند. هم‌چنین، دریابند که روش شناخت مردم از پدیده‌ها چگونه است، هستی را چگونه می‌بینند و در شناخت هستی، از چه روش‌هایی استفاده می‌کنند زیرا، انسان یک کلیت متشکل از عقاید و خصوصیات روانی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است که خلاقیت او را تحت تأثیر قرار می‌دهد. ضمناً، این کنشگران باید بدانند که شناخت همواره با مشارکت به دست می‌آید.

برای این منظور، الگوی نظری شناخت‌شناسی مشارکتی (شکل ۲)، کنشگران توسعه روستایی را با منطق مشارکت تحقیق با مردم^۱ بر مبنای مکاتب انتقادی^۲، ایجاد^۳ و اخلاقی-دینی^۴ علوم انسانی و نه تحقیق بر مردم^۵ راهبری کند که نتیجه آن، به منطق ترویج و آموزش با مردم منجر شد. برای این منظور پیشینه نقش کنشگران ترویج توسعه انسانی طی سه دوره روشنگری، مداخله‌ای و واکاوی بود زیرا پیش‌فرض معیارهای علمی و/یا فلسفی این نقش، طی این سه دوره، سازگاری با بوم معرفتی است (شاه‌ولی و ابراهیمی، ۱۳۹۵: ۲۷).

شکل ۲- الگوی نظری غالب توانمندسازی شناختی مشارکتی مکاتب علوم انسانی
(اقتباس: کاظمی و شاه‌ولی، ۱۳۷۵: ۱۵۲)

نقش مروجان در تحقق توسعه انسان متعالی، طی سه دوره فوق به دوره ارتباطی ترویج تعلق دارد زیرا فعالیتی اجتماعی-فرهنگی است که با فراهم ساختن محیط فرهنگی،

-
1. Research with people
 2. Critical Thought
 3. Constructivism Thought
 4. Ethical/ Religion Thought
 5. Research on people

برای بهبود توانمندی‌های اجتماعی مردم روستا و عشایر تلاش می‌کند که صرفاً فنی نبوده بلکه کل‌گرا است تا توسعه انسانی را به یک بینش فلسفی نزدیک سازد (شاه‌ولی و معصومی، ۱۳۹۵: ۱۶-۱۵)؛ بنابراین، انسان‌شناسی شناختی کانون توجه جهان، شد (Shahvali and Zarafshani, 2002; Kazemi et al., 2003).

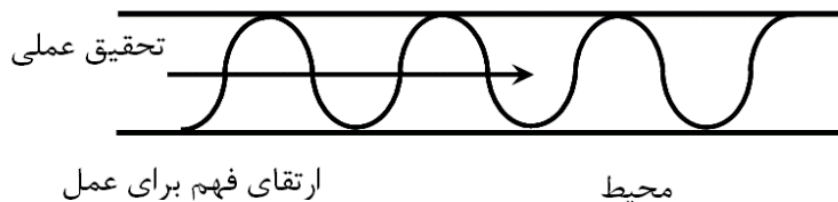
روش‌شناسی پژوهش

این مقاله حاصل به‌کارگیری تفکر سه‌گانه^۱ با دو روش اسنادی و تأویل^۲ است که شرح آنها در زیر آمده است.

۱- رویکرد تفکر سه‌گانه

پژوهش، یادگیری چگونگی انجام کارها برای کسب موفقیت و بهبود عملکرد تلقی می‌شود که بازه زمانی گذشته، حال و آینده را هم‌زمان مدنظر دارد (نادری و سیف‌نراقی، ۱۳۶۴) و روند منطقی رویدادهای گذشته تا حال و تأویل آینده آنها را نیز ترسیم می‌کند. به‌هرحال، یادگیری پژوهش همواره فرایندمحور^۳ است. علم نوین، پژوهش را به معنای به‌کارگیری سؤالات خاص برای فهم و یادگیری خاص می‌داند که فرد برای کسب پاسخ از پیمودن این فرایند ناگزیر است؛ به سخن دیگر، یادگیری در این فرایند، کلید اداره پدیده‌های ناشناخته است و به همین دلیل روگردانی از روش‌های کلاسیک پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی به ارتقای فهم و یادگیری^۴ با روش‌های نوین پژوهش عملی^۵ و مشارکتی^۶ (Shahvali, 2006: 69) انجامید (شکل ۳).

-
1. Triple thinking
 2. Hermeneutics
 3. Process orientation
 4. Understanding
 5. Action research
 6. Participatory research

شکل ۳- رابطه سینوسی فهم و بهبود محیط با پژوهش عملی (Shahvali, 2006: 69)

لازم به یادآوری است که تحلیل منطقی گذشته تا حال (Ibid, 64) با عقل، لازم ولی کافی نیست و به شهود هم نیاز دارد زیرا در کالبدشکافی منطقی و عقلایی اطلاعات زمان گذشته تا حال، پژوهشگر به دنبال کشف رابطه خطی اجزاء پدیده‌ها است (Shahvali, 2006: 64) ولی ترسیم روند وضعیت حال تا آینده، مستلزم شناخت و شهود برای هویت‌سازی از آنها است زیرا انتظارات و آرزوها از حال تا آینده ظهور پیدا می‌کنند که به آنها باید متعهد بود (جدول ۱، قانع بصیری، ۱۳۷۴: ۲۱۵).

جدول ۱- تفاوت شناخت عقلایی و شناخت معرفتی

شناخت عقلی	شناخت معرفتی
۱- تجزیه هرچه بیشتر اجزای پدیده‌ها در شناخت تمایزها	۱- هویت‌سازی، مفهوم‌سازی و کشف یگانگی پدیده‌ها
۲- توان تعبیر روان‌شناسانه پدیده‌ها	۲- خواستن/ انتظار تغییر روان‌شناسانه پدیده‌ها
۳- تکیه بر جهان عینی - تجربی	۳- تکیه بر جهان ذهنی - شهودی
۴- توجه به وضعیت گذشته تا حال پدیده‌ها	۴- توجه به ترسیم روند حال تا آینده ظهور پدیده‌ها

این نگاه تلفیقی امکان می‌دهد تا ساحت معنوی حیات را به شیوه‌ای که با مفاهیم سنتی معنویت کاملاً سازگار است، دریافت (کاپرا، ۱۳۸۶: ۶۵). پرسشی که طرح می‌شود این است که آیا ظهور این نوع پژوهش ناشی از تشخیص فردی، ترجیح عقیدتی و یا توصیه جهانی است؟ برخورداری از یک دستگاه نقد متعادل پژوهشی، ناشی از تأکید

جوامع جهانی نظیر سازمان علمی، آموزشی و فرهنگی سازمان ملل (یونسکو) بر معنویت است که در کتاب جهانی‌سازی و محلی‌گرایی در آموزش عالی (Teasdale and Ma Rhea, 2000) پیرامون محیط‌زیست آورده است زیرا بررسی‌ها نشان می‌دهد که آنچه با نام پایداری محیط‌زیست تاکنون انجام گرفته:

(۱) با صرف عمل‌گرایی، بر حفظ منابع و برگزاری نشست‌ها، صدور اعلامیه‌ها، انجام فعالیت‌ها، تدوین قوانین، اعمال سیاست‌ها و توصیه‌های فنی تأکید داشته‌اند (شاه‌ولی، ۱۳۷۷: ۶۶۴؛ شاه‌ولی و کاوری‌زاده، ۱۳۷۸: ۱۰۰).

(۲) رویکردهای پژوهشی عمدتاً بر پارادایم‌های علمی اثبات‌گرا مبتنی‌اند که با ملحوظ داشتن دین، فرهنگ و باورها برای حفظ محیط‌زیست هم‌راستا نیستند درحالی‌که تلاش‌های زیست‌محیطی باید زیست‌بوم‌گرا و بر دین، باورها، ارزش‌ها و اعتقادات مردم استوار باشند (عابدی سروستانی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۳).

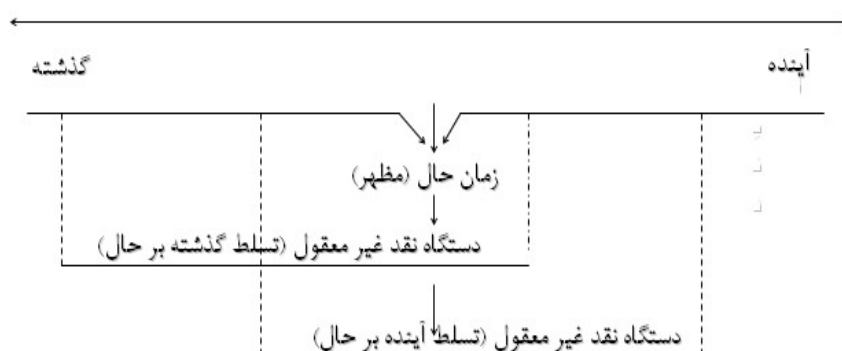
(۳) رویکرد غالب پژوهش‌ها کالبدشکافانه است که با تجزیه و تحلیل عقلایی، روش‌های کمی و/یا کیفی برای کشف رفع این بحران‌ها (نیازها) بکار برده شده‌اند که شرایط محیط‌زیست را ثابت تلقی می‌کنند و لذا پژوهشگران توصیه‌ها را بر اساس تحلیل داده‌ها و ارائه الگوها تهیه و تنظیم می‌نمایند (Shahvali, 2006: 65-69).

لذا، با اصلاح پارادایم پژوهشی، بحران‌های زیست‌محیطی را رفع باید کرد زیرا واسط انسان با حقایق هستی‌اند که با آن به جهان نگاه می‌کند لذا، می‌توان گفت ایجاد یک پارادایم، تلاش آگاهانه و نظام‌مندِ دستیابی به حقیقت هستی است (شاه‌ولی و قاسمی، ۱۳۹۶: ۵) که چگونگی و روش کسب معرفت را مشخص می‌سازد و تغییر واقعیات نیز بر اساس آنها انجام می‌گیرد زیرا، از سه منظر هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی و روش‌شناسی می‌تواند چستی موضوع پژوهش، ماهیت رابطه پژوهشگر با آن و روش پژوهش را تحت تأثیر قرار دهد (شاه‌ولی و همکاران، ۱۳۸۶: ۳۸).

برای تفسیر حکیمانه روند زمان حال تا آینده، پژوهشگران باید ملزومات کسب حکمت را درک کنند تا به پژوهش پردازند؛ استاد مطهری در تعریف حکمت می‌نویسد:

یک انسان حکیم برای هر کار، یک غایت معقول دارد و عالی‌ترین هدف و بهترین وسیله تحقق آن را انتخاب می‌کند" (شریفی اصفهانی، ۱۳۷۹: ۳۰). حق پناه نیز معتقد است که انسان حکیم به کسب عمیق شهودی واقعیت‌ها نائل می‌آید (حق پناه، ۱۳۸۰: ۲۷). بنابراین:

- (۱) در یک پژوهش متعادل، نسبت تأثیر گذشته و آینده باید برابر با یک باشد.
- (۲) پژوهش متعادل، با بررسی عقلایی گذشته و نگاه معرفتی به آینده، پدیده‌ها را به ترتیب بر مبنای تعامل عقل و معرفت پیگیری می‌کند.
- (۳) یک پژوهش متعادل سه زمانه با بررسی عقلایی گذشته و معرفت به انتظارات آینده، نحوه عمل در زمان حال را به شکل منطقی درمی‌یابد (شکل ۴).

شکل ۴- دستگاه نقد معقول زمان‌های گذشته و آینده (قانع بصیری، ۱۳۷۴: ۵۵).

لزوم معنویت دستگاه نقد متعادل پژوهشی در کتاب جهانی‌سازی و محلی‌گرایی در آموزش عالی یونسکو نیز آمده است (شکل ۵) که در سال ۲۰۰۰ ملبورن استرالیا به کشورهای عضو توصیه کرد تا نظام آموزش عالی خود را برای قرن ۲۱ بر اساس "گلدان حکمت" بازخوانی کنند.

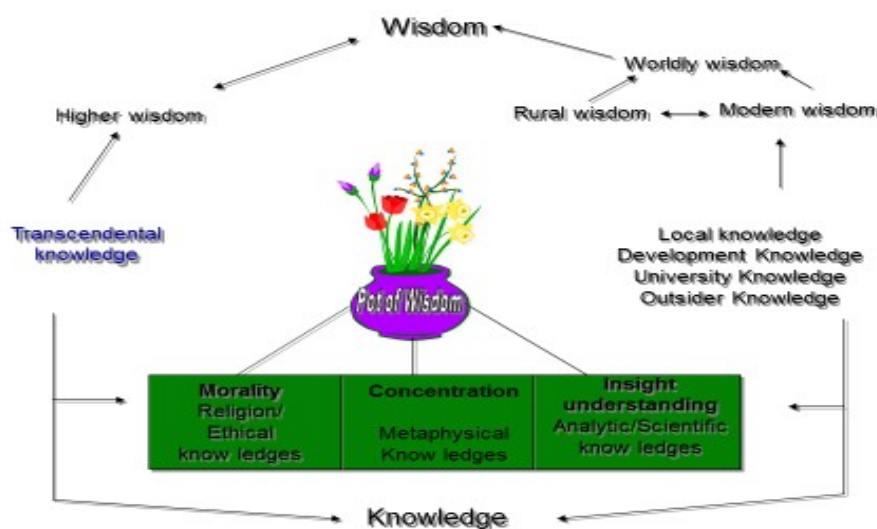

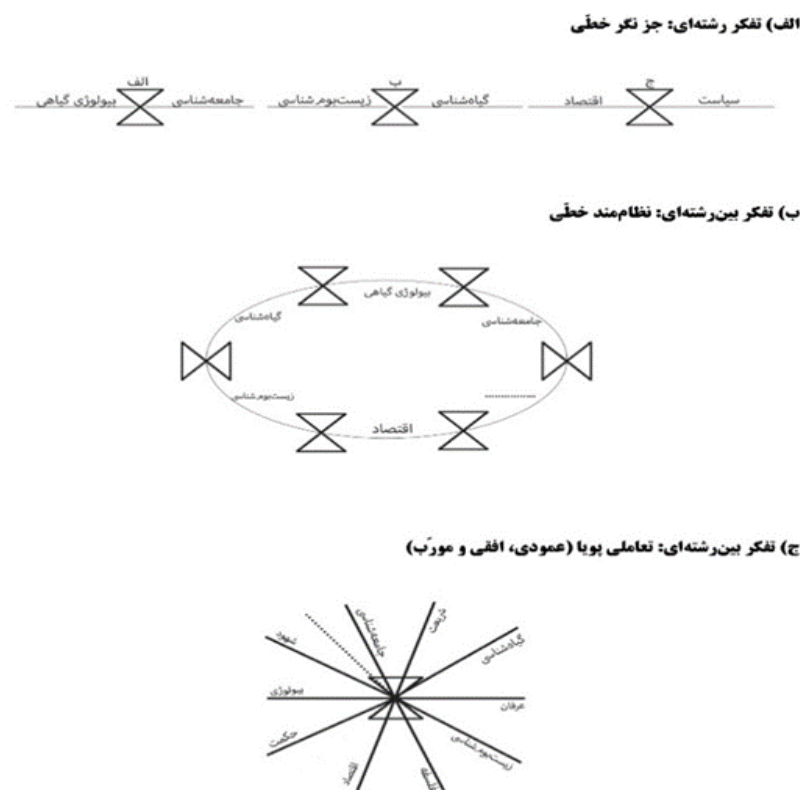
Fig. 5. The pot of wisdom, local knowledge and wisdom in higher education, Teasdale and Ma Rhea, 2000: 7, UNESCO.

این نظام هم‌زمان و توأمان بر سه دانش ادراکی (علمی/تحلیلی)، ماورالطبیعه (حکمت و حیانی) و اخلاقی - معنوی مبتنی است. سمت چپ این گلدان، دانش و حکمت ماورایی است که سرانجام به حکمت حکمی می‌انجامد. سمت مقابل، حکمت مُدرن و سنتی که این دو، حکمت دنیوی را می‌سازند. دانش میانی ماورالطبیعه گلدان، دانش علمی/تحلیلی و اخلاق و معنویت را با خود متوازن می‌سازد. بنابراین، هم‌زمان و توأمان برای آموزش عالی پایداری به‌طور عام و محیط‌زیست به‌طور خاص، باید از این گلدان استفاده نمود تا نگاه دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها به محیط‌زیست، کمال‌گرایانه باشد زیرا، فراگیری ارزش‌های ماورایی، مبنای آموزش‌های علمی و اخلاقی محیط‌زیست پایدار هستند.

تفکر فرا رشته‌ای، علاوه بر لحاظ کردن گذشته، حال و آینده در مطالعات محیط‌زیستی، واگرایی رشته‌های علمی^۱ را هم‌گرا و هم‌افزا می‌سازد تا از رکود و ایستایی

1. Diverse scientific disciplines

پاسخ به نیازهای حال به پویایی و تعهد به انتظارات/ آرزوهای آتی نیز هم‌زمان بهره‌برد. تفکر "رشته‌ای"، "میان‌رشته‌ای" و "فرا رشته‌ای" در شکل ۶ مقایسه شده‌اند.

شکل ۶- تفکر رشته‌ای، میان‌رشته‌ای و فرا رشته‌ای (۶۸): (Shahvali, 2006).

رویکرد رشته‌ای خطی الف بدون یا حداقل تعامل رشته‌های علمی به مطالعه موضوع می‌پردازد. رویکرد میان‌رشته‌ای، گرچه با کنش نظام‌مند حداکثری و شبکه رشته‌های علمی همراه است، ولی اجزای موضوع پژوهش را خطی می‌نگرد که نماد افقی این دو است؛ به سخن دیگر، دو رویکرد رشته‌ای و بین‌رشته‌ای، در دنیوی بودن و بی‌توجهی به ماورا، مشترک‌اند.

تفکر فرا رشته‌ای بستر حداکثری و نظام‌مند افقی، عمودی و مؤرب رشته‌های علمی را برای شناخت بیشتر و عمیق‌تر فراهم می‌سازد (قسمت ج). از طرف دیگر، درحالی‌که رویکردهای رشته‌ای و میان‌رشته‌ای به ترتیب به حل مسئله و / با ایجاد شناخت می‌پردازند، رویکرد فرا رشته‌ای به منظور شناخت حقیقت طبیعت بر پرسش‌هایی بنیادین با ماهیت فلسفی - معرفتی متمرکز است. پرسش و تأمل در ماهیت انسان، نظام‌های دانش، علم، تفکر، جهان‌بینی، حقیقت و واقعیت از دیگر کارکردهای فرا رشته‌ای است (خورسندی طاسکوه، ۱۳۸۷: ۸۲-۹۳). شرح پویایی مؤرب، افقی و عمودی رویکرد فرا رشته‌ای چنین است:

پویایی مؤرب، پایداری طبیعت را با تخصص‌های مقتضی دانش بشری همراه با آموزه‌های دینی و فطری، فراهم می‌آورد وحدت آن‌ها را باعث می‌شود زیرا یک ضرورت ماهوی و غیرخطی، حاصل همکاری عالمان دانشگاهی و حوزوی است. پویایی افقی، به پایداری طبیعت از ازل تا ابد به برآوردن رضایت خالق هستی در حفظ طبیعت به‌عنوان امانت الهی، متعهد است.

پویایی عمودی، به پایداری طبیعت متناسب با شرایط محلی و تجارب بین‌المللی از ارض تا عرش توجه دارد؛ زیرا در عصر حاضر، جهان مجموعه پیوسته متحوّلی است که با تغییر در یک گوشه جهان بر دیگر نقاط آن، تأثیرات کوتاه و بلندمدت دارد بنابراین، رویکرد فرا رشته‌ای می‌تواند طبیعت را با جهان‌بینی فلسفی و علمی - فلسفی به خوبی تبیین نماید.

سرانجام، رویکرد فرا رشته‌ای بجای روش‌های دستوری تبیین پایداری، از شیوه‌های ترغیبی ذی‌نفعان به تشریک مساعی فرامی‌خواند زیرا پژوهشگران محیط‌زیست برای رسالت خود نه‌تنها از دیگر عالمان بی‌نیاز نیستند بلکه برای کمال دستاوردهای پژوهشی خویش از رأی دیگران نیز بهره می‌گیرند. هم‌چنین، با روش‌های اجماعی و اقناعی به مقایسه دستاوردهای مشارکتی پایداری همت می‌گمارند که به همین دلیل کاپرا نیز چشم‌انداز محیط‌زیست حیات را بیش از آنکه از آن {متخصص} موجودی زنده یا {متخصص} گونه‌ای از موجودات بدانند، از آن نظام محیط‌زیستی می‌داند (کاپرا، ۱۳۸۶: ۳۶-۳۵) و به همین دلیل در "سپاسگزاری" کتاب خود، از ۲۲ متخصص نام می‌برد.

روش‌های پژوهش

روش اسنادی گردآوری منابع دست اول تعاون به‌طور عام و تعاونی واره به‌طور خاص از منابع داخلی مثل درآمدی به مردم‌شناسی و جامعه‌شناسی تعاون واره (فرهادی، ۱۳۸۷)، نوعی تعاونی سنتی کهن و زنانه (فرهادی، ۱۳۶۹)، عشایر مرکزی ایران (صفی‌نژاد، ۱۳۷۵) و همایش‌های توسعه روستایی دهه ۱۳۹۰ کشور بکار برده شد که شرح آنها در صفحات پیشین آمد. منابع خارجی پیرامون توسعه روستایی شامل اسناد دهه‌های ۱۹۸۰ تا ۲۰۱۰ کشورهای قاره‌های امریکا، اروپا، آسیا و آفریقا بود که شرح آنها نیز در صفحات پیشین آمد. روش هرمنوتیک که تفسیر و علم درک، تلقی می‌شود برای فهم گفتمان کاربر با این اسناد بسیار مناسب است و با رعایت سه گام بکار گرفته شد (شاه‌ولی و امیری اردکانی، ۱۳۹۲: ۲۳۵-۲۳۸):

- (۱) طرح سؤال از اسناد تعاونی واره.
- (۲) شناسایی روح حاکم بر اسناد تعاونی واره توسط کاربر.
- (۳) تأویل مفاهیم اسناد تعاونی واره به زبان کاربر با لحاظ کردن شرایط حاکم. هرمنوتیک، روش مؤثر تأویل دانش شناختی برای غنی‌سازی آن نیز تعریف می‌شود که در تأویل دانش بومی شفاهی و مکتوب نیز از آن استفاده شده است (Shahvali, 2010: 202).

یافته‌ها

طی قرون گذشته تا عصر حاضر، وضعیت محیط‌زیست به تدریج وخیم‌تر و تخریب‌ها تشدید شده به طوری که به زیان دوسویه انسان و طبیعت انجامیده است؛ ولی جای شگفتی است که حدود چهار قرن از ظهور واژه محیط‌زیست^۱ در مغرب زمین می‌گذرد (شولز، ۱۳۹۸: ۱۰۲۳) اما از نیمه قرن گذشته، این تخریب‌ها کانون توجه قرار گرفت و با آغاز قرن حاضر، جامعه جهانی، انسان را عامل اصلی آنها اعلام نمود.

سیده فاطمه معزّی با پیگیری پایداری، پنج نگاه تکنوکرات^۱؛ پراگماتیک^۲؛ وظیفه‌مداری^۳؛ جهانی‌شدن و استعاره و تغییر پارادایم^۴ را برای تحقق آموزش پایداری در دانشگاه‌ها^۵ پیشنهاد می‌دهد و سرانجام، پارادایم متعالی را برای آموزش محیط‌زیست در دانشگاه‌ها مناسب می‌داند زیرا کنش و واکنش‌های پیچیده شبکه طبیعت در اثر اعمال انسان، پیامدهای ناخواسته به دنبال دارد؛ اگرچه مخترع بودن انسان و قدرت ناشی از آن می‌تواند تا اندازه‌ای این توهّم را باعث شود که توان او را گسترده‌تر سازد اما قوانین بوم‌شناسی، بسیار نافذند و نمی‌توان آنها را منسوخ و یا بر آنها غلبه کرد (معزّی، ۱۳۹۹: ۳۹).

در همین راستا کاپرا در مقدمه کتاب پیوندهای پنهان خود می‌نویسد: تلفیق گستره زیستی، شناختی و اجتماعی در حیات علم پایداری، مکمل آثار پیشین من است که موضوع پژوهش‌ها و نوشته‌هایم از اوایل دهه ۱۹۷۰ یک چیز بوده است: تغییر بنیادین نگرش جهانی به علم و جامعه و بازنمایی بینشی تازه درباره واقعیت و پیامدهای دگرگونی‌های فرهنگی تا فهمی تازه از حیات ارائه دهم که از نظریه پیچیدگی (تکثر) برمی‌خیزد و تا گستره اجتماعی پیش می‌رود. به این منظور چارچوبی مفهومی را مطرح می‌کنم که ساحت‌های زیستی، شناختی و اجتماعی حیات را به هم پیوند می‌دهد. قصدم فقط عرضه بینش تلفیق‌یافته‌ای از حیات، ذهن و جامعه نیست بلکه توسعه برداشت نظام‌یافته و پیوسته‌ای از مباحث حساس عصرمان است (کاپرا، ۱۳۸۶: ۲۳-۱۹).

علاوه بر لزوم جنبه‌های ثبوتی پارادایم متعالی برای تحقق پایداری محیط‌زیست که در صفحات پیشین آمد، ملزومات سلبی آن، در کتاب گریم ماکستون با نام تغییر! چرا به دگرگونی ریشه‌ای نیاز داریم؟ آمده است (ماکستون، ۱۳۹۹: پشت جلد)

1. Technocratic perspectives
2. Pragmatic perspectives
3. task-based perspectives
4. Paradigm shift perspectives

این کتاب نه با توسل به پیشگویی‌های عجیب و تخیلات گوناگون، بلکه با شواهد علمی موردقبول دانشمندان با استناد به آمارهای منتشره سازمان‌های آشنا و معتبر بین‌المللی، به نتیجه‌ای غریب می‌انجامد که گرچه انتظارش را نداریم، اما نمی‌توانیم از پذیرش یا حداقل جدی گرفتن آن سر باز بزنیم. رفاه و یا حتی موجودیت زندگی تعداد زیادی از ما، به خصوص افراد زیر ۳۰ سال، در معرض خطری است که حدود ۱۰ سال دیگر (اوایل دهه ۲۰۳۰ میلادی) آغاز و به تدریج شدت خواهد یافت که ناشی از تغییرات اقلیمی است. اهمیت این کتاب در تبیین علمی و مستند خطر قریب‌الوقوع است که اغلب عادت داریم در فیلم‌ها و رمان‌ها از آن‌ها سراغ بگیریم! نه در واقعیات با محاسبه‌های کمابیش ساده و روشن علمی.

این نویسنده در بخش اول کتاب، به لزوم تغییر می‌پردازد؛ در بخش دوم؛ می‌پرسد: چه می‌شود اگر جوامع تغییر نکنند؟ و یازده پیامد نپذیرفتن تغییر را نام می‌برد. بخش سوم؛ هجده دلیل بر لزوم برجیدن جهان مدرن را در صورت عدم تغییر، برمی‌شمرد (همان: ۶۳-۶۲). در بخش چهارم که به "بنا نهادن شالوده‌های جدید اختصاص دارد، موارد زیر را نام برده است: جوامع باید بیشتر ممنوعیت وضع کنند؛ رهبران باید رهبری کنند؛ نگذارید انحصارطلبان تصمیم بگیرند؛ فعالان محیط‌زیست هم ناکام شدند؛ درصدد رشد، لادری باشید و ویژگی‌های اقتصاد تعادلی پایداری را {دنبال کنید}."

پیش‌تر از ملزومات ثبوتی و سلبی علم پایداری که به اختصار در صفحات پیشین آمد، الوین تافلر (۱۹۷۰) در کتاب شوک آینده تصویر جامعه جهانی ناشی از تحولات سریع را نیم‌قرن پیش ارائه داد که چنین است:

در همین ابتدا باید گفت که شوک آینده به زمان حال مربوط است و بیشتر برای امروز ما قرار است کاری کند. این کتاب درباره آنچه امروز برای مردم و گروه‌های اجتماعی، در حال رخ دادن است قرار است روشنگری کند. قرار است بر تغییر سریع جوامع و پیشرفت‌های سراسیمه بحث نماید. باید گفت که تغییرات سریع بر محصولات، جوامع، سازمان‌ها، نهادها و حتی الگوهای دوستی و عشق تأثیرگذارند. شوک آینده

به‌وضوح، تمدن در حال ظهور جهانی را وصف می‌کند که انفجار کلیشه‌های بی‌شمار امروز، دنیای فردا را روشن می‌کند.^۱

بحث

درک تفاوت بنیادی پارادایم‌های رایج پایداری با پارادایم متعالی، این است که پارادایم اخیر بر انسان تأکید دارد و آن را هدف فرایند توسعه پایدار می‌داند که بارِ گران هر تحوّل را باید بر دوش کشد (شاه‌ولی و همکاران، ۱۳۹۹: ۹) همان‌طور که حبیبی می‌گوید: "هدف توسعه، پرورش قابلیت‌های انسانی و گسترش امکانات او برای دریافت زندگی باکیفیت است که درآمد، تنها یکی از آنها است؛ اما برخورداری از زندگی سالم همراه با محیط‌زیست غنی و خلاق، در جامعه مدنی مردم‌سالار، هدف نهایی پایداری است" (حبیبی، ۱۳۸۲: ۱۴۶-۱۴۴). پیتراکر نیز به دلیل دگرگونی‌های سریع یادآور می‌شود که رهبری و پیشگامی انقلاب نوین اطلاعات را باید برعهده گرفت تا تحوّل اساسی را به ترتیب در برداشت افراد، سازمان‌ها و ساختارها به وجود آورد (دراکر، ۱۳۹۳: ۱)

بررسی پیشینه نماد مشارکت نشان داد که لازمه توسعه روستا با رهبری اروپا و آمریکا در دو قاره کهن آفریقا و آسیا به مزیت اقتصادی و اشتغال‌زایی محدودند و در مقایسه با نماد مشارکت در ایران، اعضای تعاونی‌واره، علاوه بر مزیت اقتصادی و اشتغال‌زایی از هماهنگی بوم‌شناختی، تطابق اخلاقی و سازگاری نیز برخوردار است. فرهادی، تفاوت نگاه غربی و شرقی به یاریگری را چنین برمی‌شمرد:

در جوامع اروپایی، اجتماعيون تعاون طلب (مثل اقتصاددانان معتقد به همکاری در امور اقتصادی و اجتماعی) آرزوی ایجاد و نشر گونه‌های فرودین یاریگری در جوامع آسیایی-آفریقایی را به شکل آرمانی در سر می‌پرورده‌اند، و گاه خود به تأسیس چنین گروه و سازمان‌هایی دست می‌زده‌اند. اندیشه و رفتار این گروه در اروپا چنان غیرقابل قبول

۱ - <https://www.iranketab.ir/book/17514-future-shock>. تاریخ دسترسی ۱۴۰۲/۱۱/۳۰.

بوده است که دیگر اقتصاددانان تضادگرا و رقابت خواه آن‌ها را "ایدئالیست" و "تعاون‌طلبان تخیلی" و "متافیزیکی" نامیده و یا آنان را "جامعه‌گرایان صوفی‌منش" و نظیر آن خوانده‌اند. ما مردم‌نگاری یاریگری در ایران و جهان داشته‌ایم اما مردم‌شناسی و انسان‌شناسی یاریگری نداشته‌ایم؛ پس درک و کشف سویه‌های نوی یاریگری از لحاظ محتوا برای منتقدان، استادان و دانشجویان اهمیت دارد (فرهادی، ۱۳۹۹: ۵-۴).

به همین دلیل سویه معنی‌شناسی شناختی که به شناخت تجربه اعضا، مفاهیم و ساختار معنایی زبان آنان می‌پردازد، بسیار اهمیت دارد؛ برای مثال، یاریگران واره، با فهم "ماهیت فسادپذیری سریع شیر" از یک‌سو (فرهادی، ۱۳۸۷: ۲۷۹) و تولید ناچیز و به‌صرفه نبودن فراوری آن از دیگر سو، به خلق فناوری‌های تولید و نگهداری محصولات فراوری شده شیر ناگزیر شدند زیرا هیچ عنصری به‌اندازه بنیه تولید فناورانه برای توسعه روستایی، سرنوشت‌ساز نیست (افراخته، ۱۴۰۰: ۲۰۳). این دستاورد فناورانه زنان واره بر مبنای قابلیت‌های ذهنی آنان است که شاخه‌ای از انسان‌شناسی شناختی نماد مشارکت است که وامدار انسان‌شناسی فلسفی، انسان‌شناسی فرهنگی و انسان‌شناسی زبان‌شناختی است (اردبیلی، ۱۳۹۴: ۱۵) زیرا دانش روستاییان مستقل از اندیشه آنان نیست (صفوی، ۱۳۸۰: ۲۸).

هرمنوتیک انسان‌شناسی شناختی را "پل ریکدر" معادل تأویل می‌داند زیرا معتقد است تأویل، کوشش اندیشه‌ساز است تا رمز پنهان را از ظاهر بگشاید و دلالت ضمنی را در دلالت‌های تحت‌اللفظی آشکار سازد (پالمر، ۱۳۷۷: ۱۴). در این راستا، نبوی ایجی به دو تأویل اشاره دارد اول، بازگرداندن معنا از ظاهر به ریشه و خاستگاه حقیقی آن، که قصد مؤلف و صاحب اثر را در بر دارد. دوم، معنای تازه بخشیدن به متن توسط کاربر زیرا اندیشه، جستارهای فکری، تازه‌های علمی و مقتضیات حاکم را در خلق آن دخالت می‌دهد؛ طرفداران این نوع مفهوم بخشی معتقدند که یک متن، معنای از پیش تعیین شده ندارد بلکه با تأویل، بدان معنا می‌بخشند (نبوی ایجی، ۱۳۸۰: ۹). برخی از هرمنوتیک، به نویسنده، برخی، به متن و برخی دیگر، به خواننده اهمیت می‌دهند. امروز، بیش‌ترین توجه به خواننده داده می‌شود (شاه‌ولی و امیری اردکانی، ۱۳۹۲: ۲۵-۲۳).

تأویل مسئله فسادپذیری سریع شیر، دیگر قابلیت ذهنی زنان روستا و عشایر واره را نشان می‌دهد گرچه آنان از معنای ترکیب شیمیایی شیر آگاه نبوده ولی از واژه‌های ماهیت و تقدس آن (فرهادی، ۱۳۸۷: ۴۶۳) قبل از فاسدشدن شیر آگاه بودند؛ به سخن دیگر، واژه ماهیت، گویای هستی‌شناسی مادی و واژه تقدس، گویای ارزش‌شناسی متعالی شیر نزد این زنان بوده که در آغاز قرن ۲۱ نگاه ارزشی مردم محلی و دانش آنان توسط مجامع بین‌المللی محترم تلقی شد (شاه‌ولی و ابدی، ۱۳۹۵: ۹۹) زیرا در پارادایم متعالی، پیش‌نیاز کشف سویه نو انسان‌شناسی شناختی یاریگری است (Shahvali, 2010: 220).

هستی‌شناسی و ارزش‌شناسی شیر نزد این زنان به ترتیب زیر است:

هستی‌شناسی. شیر نزد زنان یاریگر واره، گویای آن است که پیشرفت اقتصادی/ اجتماعی؛ شهری/ روستایی؛ کشاورزی/ صنعتی و غیره در گِرو شناخت ذی‌نفعان است زیرا در قرآن آمده است که: هان ای مردم، ما شما را از یک مرد و زن آفریدیم و شما را تیره‌های بزرگ و کوچک قرار دادیم تا یکدیگر را بشناسید نه این که بر یکدیگر فخرفروشی کنید و فخر و کرامت نزد خدا فقط به تقوا است و گرمی‌ترین شما باتقواترین است که خدای دانا باخبر است^۱. چنین شناختی از انسان در نامه علی ابن ابی‌طالب (ع)^۲ به مالک اشتر استاندار مصر نیز آمده است: هرگز روش شایسته‌ای را که گذشتگان و بزرگان این اُمت بدان عمل کرده و افراد بدان خو کرده‌اند و به آن‌ها علاقه‌مندند و کارهای مردم را اصلاح کرده، نقض مکن و نیز رویه جدیدی را که به چیزی از آن روش‌ها آسیب می‌رساند، وضع منما. درغیراین صورت، پاداش از آن کسی است که آن رویه‌ها را برقرار و مسئولیتش برعهده توست به دلیل این که آن‌ها را نقض کرده‌ای (شاه‌ولی، ۱۳۷۷: ۷۵).

ارزش‌شناسی هماهنگی بوم‌شناختی زنان واره از عهد کهن در حفظ محیط‌زیست چنین است که از منابع محلی به نحوی باید استفاده نمود که در کمترین حد باشد تا از آلودگی به مفهوم کلی آن، پیشگیری شود؛ یعنی مصرف بهینه منابع تجدیدشونده مورد

تأکید قرار گیرد و این ارزش‌شناسی در آغاز قرن ۲۱ مورد نظر کمیته عدالت و صلح دولت واتیکان نیز بود. کاپرا نویسنده کتاب پیوندهای پنهان نیز معتقد است که چالش کلیدی پیش‌روی دانشمندان علوم اجتماعی و علوم طبیعی و دیگر صاحب‌نظران، ساختن اجتماع‌ها است که از نظر زیست‌محیطی پایدار باشند به گونه‌ای که طراحی فناوری‌ها و مؤسسه‌های اجتماعی آن‌ها (ساختارهای مادی و اجتماعی‌شان) با توانایی فطری طبیعت برای تأمین حیات پایدار، تعارض نداشته باشد (کاپرا، ۱۳۸۶: ۴).

نتیجه‌گیری

با بررسی پیشینه‌های پژوهش آشکار گردید که سویه نوری معنی‌شناسی شناختی یاریگری به عنوان پیشران فناوری برتر شناختی، مورد تأکید اسناد ملی نیز قرار دارد؛ برای مثال، ماده ۱ سند راهبردی فناوری برتر شناختی، مطالعه کارکردهای شناختی ذهن و مغز و توسعه فناوری‌های برگرفته از آن را توصیه می‌کند زیرا دانشی نو، پویا و آینده‌ساز است که امید می‌رود در گُنش با دیگر دانش‌های نو و همگرای فناوری برتر زیستی^۱، نانو^۲ و اطلاعات^۳، به ارتقای کیفیت زندگی با کمک ذهن و در پایان به ارتقای فکری انسان، انجامد.

ماده ۷ اقدامات بند ۱۴ این سند بر فرهنگ‌سازی و ترویج علوم و فناوری‌های شناختی و معرفی دستاوردهای آن نیز صراحت دارد (دبیرخانه شورای انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰). صاحب‌نظران کشور نیز اعلام کرده‌اند که هیچ عنصری به‌اندازه بنیه تولید فناوریانه برای توسعه روستایی، سرنوشت‌ساز نیست (افراخته، ۱۴۰۰: ۲۰۳). بنابراین، بستر نظری و عملی انسان‌شناسی شناختی برای توسعه روستا با کمک اسناد علمی ملی و اجماع بین‌المللی به شرح زیر فراهم است:

-
1. Nano Hi-tech
 2. Bio Hi-tech
 3. IT Hi-tech

۱. پژوهش‌های اجتماعی واره حاصل "انسان‌شناسی یاریگری" (فرهادی، ۱۳۹۹) با روش پدیدارشناسی تحلیل مؤلفه‌ای در دسته "مطالعه نمودها یا علم پدیدارشناسی" قرار دارد که به توصیف پدیده‌ها پرداخته تا از هر نوع پیش‌داوری (فلسفی، علمی، دینی و ...) اجتناب شود. برای این کار به خود پدیده رجوع می‌شود تا از ماهیت و رویدادهای مرتبط با آنها، شناخت پیدا کند؛ این پدیدارشناسی که از زمان ادموند هوسرل، آغاز شد توسط مارتین هایدگر، ژان پل سارتر، موريس مرلوپونتی و ایمانوئل لویاس تداوم یافت؛ هانس گئورگ گادامر، پایه‌گذار تأویل فلسفی، آن را تغییر داد زیرا معتقد بود که تأویل، کلام تأویل‌کننده است و در متن مورد تأویل، وجود ندارد (اصغری به نقل از گادامر، ۱۳۹۹: ۴۴۸).

بنابراین، طی تحولات دانش بومی نیمه دوم قرن گذشته (شکل ۱) پدیدارشناسی تحلیلی مؤلفه‌ای انسان‌شناسی یاریگری با علوم جامعه‌شناسی، قوم‌شناسی و باستان‌شناسی، از انکار دانش بومی پیشگیری کرده و آن را از موزه بیرون آورد که برای توسعه روستایی الزام‌آور نمود. این دستاورد پدیدارشناسی یاریگری واره توسط اندیشمند ایرانی مرتضی فرهادی، با نگاه‌های "علمی و سیاسی و پراگماتیسم" ایرانی به تعریف انسان‌شناسی یاریگری انجامید. معنی شناختی یاریگری واره بر مبنای پارادایم متعالی و با روش تأویل ارزش ذاتی بر یاریگری و غنی‌سازی آن تأکید دارد (Shahavli, 2010: 194) که سویه نو یاریگری و پیشران فناوری برتر شناختی برای ایجاد جوامع دانش بنیان روستا و عشایر است که یونسکو و دبیر وقت سازمان ملل نیز بر آن تأکید دارند.

۲. علاوه بر دلایل تجربی فوق، به لحاظ نظری نیز فلسفه‌ورزی در علم و نسبت این دو در دنیای معاصر بر این نکته تأکید دارد که بخش‌هایی از انسان مورد توجه علم است که ابژکتیو است ولی ماهیت و ذات انسان را هرگز نخواهد شناخت درحالی که فلسفه به موجود انسان به مثابه مرکز واقعیت‌ها توجه دارد تا آدمی محقق شود؛ برای این منظور بجای فلسفه‌ورزی از فلسفیدن باید استفاده کرد که اندیشیدن را یک فعالیت درونی می‌داند که

در اندیشه شکل می‌گیرد و سیری را می‌پیماید که با صاحب آن مرتبط است (عباسی، ۱۳۸۵: ۱-۳).

به همین دلیل، کنشگران توسعه روستا و عشایر باید دریابند که روش شناخت مردم از پدیده‌ها چگونه است؛ هستی را چگونه می‌بینند؛ برای شناخت هستی، از چه روش‌هایی استفاده می‌کنند زیرا، انسان یک کلّیت عقاید و خصوصیات روانی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی دارد که خلاقیت را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

همچنین، پژوهشگران اجتماعی باید بدانند که شناخت همواره از راه یاریگری بدست می‌آید و لذا، برای بقای حیات نه تنها دانش بودن را به مخاطبان باید بیاموزند بلکه فلسفه‌ورزی را لازمه تداوم آن بدانند؛ برای این منظور، بررسی جامع مسائل و کشف راه‌حل‌ها با شیوه تجربی-شهودی را به آنان نیز باید آموزش دهند.

سویه نو انسان‌شناسی شناختی یاریگری که بر ارزش ذاتی انسان و دانش مبتنی است، مستلزم کارهای میدانی درازمدت بوده است که نگارنده این سطور حوصله و بردباری کمرشکن و دهن‌سوز برای آن صرف نمود (اقتباس از فرهادی، ۱۳۹۹: ۵).

پیشنهاد عملی و نظری

در راستای نتیجه‌گیری بالا، پیشنهادهای میدانی زیر ارائه می‌شود:

۱. مطالعه نظرات و تصمیمات کشاورزان و دامداران بازه ۱۹۹۰ تا ۱۹۹۴ دو منطقه ایالت نیوساوت ولز کشور استرالیا^۱ نشان داد که نگرش و تصمیمات اداره پایدار مزارع و مراتع، در مصرف کمتر نهاده‌های کشاورزی واحدهای زراعی و دامی آنان ریشه دارد ولی در آینده، هم‌زمان در شناخت فلسفی نظرات، عقاید و اعتقادات آنان نیز ریشه خواهد داشت و تحقق پایداری در قرن ۲۱ در گرو شناخت هم‌زمان تصمیم‌های فنی و عمیق فلسفی خواهد بود (Shahvali, 1994: 221).

1. New South Wales, Australia

همچنین، پیش‌بینی شده است که پژوهش‌های علوم اجتماعی حوزه‌های کشاورزی و منابع طبیعی به دلیل پیچیدگی، نیازمند رویکرد فرا رشته‌ای است (شاه‌ولی، ۱۳۷۷: ۱۵۲) و برای درک چالش‌ها و موانع پیش‌رو مردم محلی، اهمیت زیادی دارد که به همین دلیل راسل و هارشبارگر کتاب راهبردهای پژوهش‌های اجتماعی جامعه‌محور را برای حفظ منابع طبیعی تدوین نمودند تا کارشناسان و سازمان‌ها دریابند که پژوهش‌های اجتماعی، یک فرایند یادگیری از ابتکارات مردم محلی است که برای تحقق پایداری، بسیار اهمیت قائلند (Russell and Harshbarger, 2003: 20).

در ایران نیز، بر تغییر آموزش روش پژوهش با رویکرد سه زمانه و دستگاه نقد متعادل به منظور تحقق پایداری تأکید شده زیرا برای بهبود یادگیری در پژوهش‌های اجتماعی، تحلیل عقلایی، کافی نیست و تفسیر شهودی نیز ضرورت دارد زیرا تحلیل عقلایی، به شناخت وقایع گذشته تا حال محدود است ولی تفسیر شهودی به برآوردن انتظارات مخاطبان پژوهش نیز متعهد است. بنابراین، یک پژوهش متعادل، ضمن پاسخ به نیازها با واکاوی منطقی و عقلایی داده‌های جمع‌آوری‌شده گذشته تا حال، هم‌زمان به برآوردن انتظارات و آرمان‌های مخاطبان نیز متعهد است (Shahvali, 2006: 65-69).

سرانجام، بستر فلسفیدن توسعه روستایی، با کتاب روش‌شناسی پژوهش در دانش بومی کشاورزی فراهم آمد که بر پردازش و تفسیر داده‌ها با روش‌های مغز، تحلیل محتوا و تأویل تأکید زیادی دارد (شاه‌ولی و امیری اردکانی، ۱۳۹۲: ۲۳۸-۲۳۳).

۲. با نظریه فراشناخت و روش ارزیابی مشارکتی روستایی در آموزش کشاورزان روستای سورمق و رزان، واقع در کیلومتر ۴۵ شمال شرق مرکز استان کرمانشاه با فنون نقشه اجتماعی، نقشه منابع، دیاگرام ون و ماتریس بررسی شد تا افراد را به مبادله، تقویت و تحلیل دانش یکدیگر، برنامه‌ریزی و پیگیری امور خود توانمند سازد؛ آموزش با راهبردهای شناختی، باعث گردید تا فراگیر روستا و عشایر از ماهیت، ملزومات و ضرورت یادگیری برای به سرانجام رساندن، آگاه شود.

در این پژوهش، از ۸۵ راهبرد آموزش شناختی با ارزیابی مشارکتی روستا و حضور ۱۵ کشاورز، ۱۵ راهبرد بکارگرفته شد. هم‌چنین، نتایج نشان داد راهبردهای شناختی کشاورزان برای دسترسی به سطح فراشناختی، فراهم گردید؛ یعنی، شرکت‌کنندگان توانستند بیندیشند، اعتماد به نفس پیدا کنند و انعطاف‌پذیر باشند تا در یادگیری مفید واقع شوند و توان ایجاد جامعه دانش‌بنیان پیدا کنند (Shahvali and Zarafshani, 2002:413-419).

۳. کاظمی و همکاران (Kazemi, et al., 2003:25-35) نیز کارکرد رابطه تجربه-ذهن-زبان را تشریح و به تصویر کشیده‌اند که "الگوی نظری-عملی" آن نشان از سطح بالای گُنش کشاورزان با پژوهشگران است که توانسته به ارتقای شناخت مردم محلی کمک نماید. این پژوهش درصدد فهم کشاورزان و دامداران از عملیات بومی حفاظت خاک منطقه ممسنی استان فارس بوده که خسارات فرسایش خاک مزارع خود را شاهد بودند. به اعتقاد این پژوهشگران، کشاورزان و دامداران، قبل از هر چیز به دانش انتزاعی خود برای حفظ خاک مراجعه می‌کردند و مصمم بودند تا بنا بر اهداف خویش تصمیم‌گیری کنند و به همین دلیل پژوهشگران، الگوی نظری و عملی زیر را معرفی کردند:

گام صفر. مراجعه به دانش بومی،

گام ۱. فرایند تشکیل طرح‌واره‌های ذهنی که بنیاد تفسیر وقایع است،

گام ۲. مقایسه طرح‌واره‌های ذهنی با وقایع محیط،

گام ۳. کنش طرح‌واره‌های جدید با وقایع محیط برای کسب تجارب جدیدتر،

گام ۴. دسترسی به اهداف با مفهوم‌سازی از تجارب عملی مرحله قبل،

گام ۵. عمل به مفاهیم جدید با ابزار و منابع در دسترس برای واکاوی بیشتر،

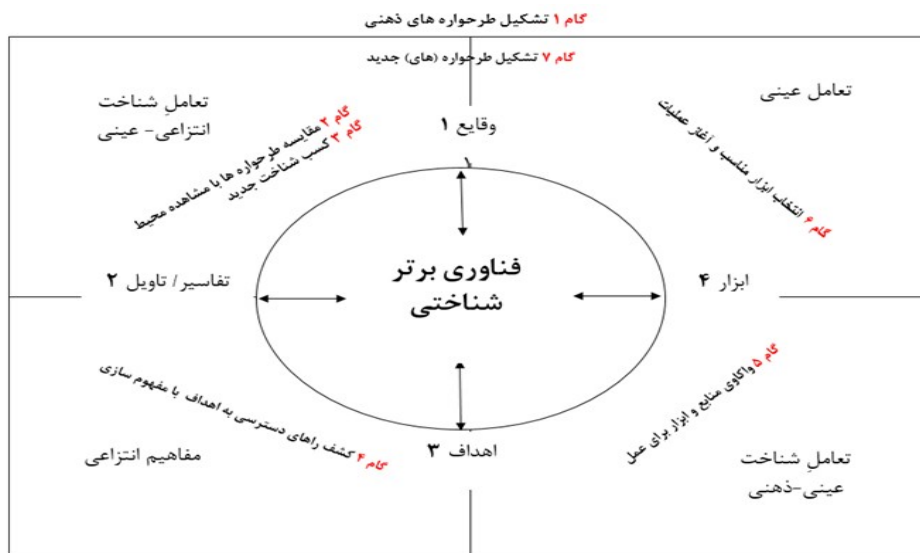
گام ۶. اخذ تصمیم آغاز عملیات جدید و

گام ۷. شکل‌گیری طرح‌واره (های) جدید ذهنی.

پژوهشگران مذکور یادآور شده‌اند که فرایند مستمر گُنش شناخت انتزاعی - عینی فرد با محیط باعث رشد دانش بومی می‌شود که با مفاهیم انتزاعی جدید به اخذ تصمیمات جدید می‌انجامد. البته خانواده، گروه، اقتصاد، اجتماع، محیط، اخلاق، فناوری، سیاست و غیره نیز بر این فرایند مؤثرند. دستاورد نهایی این فرایند، تولید فناوری برتر شناختی به‌عنوان پیشران توسعه روستایی و عشایری است که از نظر کاپرا این فرایند مستقل نبوده بلکه حاصل زایش شناخت حیات است که همان "زندگی دانستن است" (کاپرا، ۱۳۸۶: ۷۰).

نتایج این مطالعات می‌تواند برای برنامه‌ریزی کنشگران، مجریان و تسهیلگران اجتماعی مفید باشد زیرا زبان، عنصر مهم تحقق آن است (فرهادی، ۱۳۸۷: ۱۵۶) ولی به آن توجه کافی نمی‌شود؛ مثلاً، در کارگاه‌های آموزشی و تربیتی کشورهای درحال توسعه، زبان انگلیسی بکار می‌رود که برای اکثر افراد شرکت‌کننده، مشکل‌آفرین است و به همین دلیل، غالباً اهداف کارگاه‌ها محقق نمی‌گردد؛ زیرا میان تسهیلگران توسعه با مردم محلی ارتباط برقرار نمی‌شود.

بنابراین، کاربرد زبان صحیح و ساده در محیط‌های روستا برای انتقال مفاهیم کشاورزی و توسعه، بسیار حیاتی است (Caffery, 2017). عاملان توسعه روستا و عشایر، باید زبان محاوره را در رابطه با مردم بکار برند. این ضرورت، در هشتمین کنگره ملی ترویج و آموزش کشاورزی، منابع طبیعی و محیط‌زیست نیز اعلام شده است (شاه‌ولی و حاج حسنی راوری، ۱۳۹۵: ۳) زیرا غنی‌سازی دانش بومی و رسمی، راهبرد متعالی توان شناختی مردم روستا و عشایر را با توسعه علم و فناوری در دانشکده‌های کشاورزی به همراه دارد اما مانع آن، ناآشنایی با زبان مردم محلی است. سویه نوی معنی‌شناسی یاریگری زنان واره نشان‌داد برای برآوردن نیازهایشان، بسیار ضروری است.

شکل ۶- الگوی معنی‌شناسی شناختی، پیشران فناوری برتر شناختی توسعه روستا و عشایر

(Adapted from: Kazemi *et al.*, 2003; 33)

پیشنهاد نهایی این است که:

۱. از این سویه نوی معنی شناختی یاریگری برای ایجاد جوامع دانش‌بنیان روستایی و عشایری استفاده شود.
۲. قوانین و ارزیابی سویه نوی یاریگری برای انتقال به نسل‌های آینده تدوین گردد.
۳. اندیشمندان علوم اجتماعی، شناختی و رایانه، بستر هوشمندسازی جوامع دانش‌بنیان را بر اساس این الگو فراهم نمایند.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Mansoor Shahvali

<https://orcid.org/0000-0002-2420-867X>

منابع

- ابدی، بیژن و شاه‌ولی، منصور (۱۳۹۵). انواع پارادایم‌های محیط‌زیستی و ترویج کشاورزی، در: شناخت و تفکر ترویج کشاورزی و توسعه روستایی پایدار، انتشارات دانشگاه مراغه: ۶۹-۱۱۰.
- اردبیلی، لیلا (۱۳۹۴). انسان‌شناسی شناختی: گزیده‌ای از مباحث، انتشارات علمی و فرهنگی.
- اصغری، محمد (۱۳۹۹)، درآمدی بر فلسفه‌های معاصر غرب (از هوسرل تا رورتی)، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران.
- اکبرپور، محمد؛ رمضان زاده‌لسبویی و موسوی، مریم‌السادات (۱۳۹۳)، چکیده مقالات همایش ملی چشم‌انداز توسعه پایدار روستایی در برنامه ششم توسعه کشور، انجمن جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی ایران، بهمن ۱۳۹۳، تالار علامه امینی دانشگاه تهران: ۱۲۵.
- افراخته، حسن (۱۴۰۰). برنامه توسعه روستایی کشور، توسعه روستایی در ایران از دیدگاه صاحب‌نظران، جهاد دانشگاهی دانشگاه خوارزمی، کرج، با حمایت صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر وزارت کار، رفاه و امور اجتماعی: ۲۱۲-۱۹۸.
- برقی، حمید (۱۴۰۰). جامعه دانش بنیان و توسعه روستایی، در: توسعه روستایی در ایران از دیدگاه صاحب‌نظران، جهاد دانشگاهی دانشگاه خوارزمی، کرج، با حمایت صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر وزارت کار، رفاه و امور اجتماعی: ۴۴۳.
- پالمر، فرانک رابرت (۱۳۷۷). نگاهی تازه به معناشناسی، مترجم: کورش صفوی. تهران: کتاب‌ماد.
- تافلر، آلوین، ۱۹۷۰، شوک آینده، تهران، فرهنگ نشر نو.
- دبیرخانه شورای انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰) سند راهبردی علوم و فناوری‌های شناختی، تهران، خیابان فلسطین، شماره ۳۰۹.
- دراکر، پیترو (۱۳۹۳). چالش‌های مدیریت در سده ۲۱، مترجم: محمود طلوع، تهران، انتشارات رسا.
- راسخ‌مهند، محمد (۱۳۹۳). درآمدی بر زبان‌شناسی شناختی: نظریه‌ها و مفاهیم، چاپ چهارم. تهران: سمت.

- راسخ‌مهند، محمد (۱۳۸۶). اصول و مفاهیم بنیادی زبان‌شناسی شناختی. مجله بخارا، شماره ۶۳: ۱۷۵-۱۷۲.
- رضوانی، محمدرضا، دربان آستانه، علیرضا، محمدامین خراسانی و سید هادی کریمی (۱۳۹۳). چکیده مقالات همایش ملی چشم‌انداز توسعه پایدار روستایی در برنامه ششم توسعه کشور، انجمن جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی ایران، بهمن ۱۳۹۳، تالار علامه امینی دانشگاه تهران.
- رهبری، مهناز، (۱۳۹۳). تحلیلی پیرامون الزامات بازنگری در نظریه‌های برنامه‌ریزی توسعه روستایی در ایران با تأکید بر نظریه برنامه‌ریزی ارتباطی مشارکتی، مقالات همایش ملی چشم‌انداز توسعه پایدار روستایی در برنامه ششم توسعه کشور، انجمن جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی ایران، بهمن ۱۳۹۳، تالار علامه امینی دانشگاه تهران: ۱۴۵.
- حبیبی، محمدحسن (۱۳۸۲). حق برخورداری از محیط‌زیست سالم به‌عنوان حق بشریت، مجله حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، شماره ۶، تابستان ۱۳۸۲: ۱۷۰-۱۳۱.
- حق پناه، رضا (۱۳۸۰). عدالت اجتماعی در قرآن. پژوهش‌های اجتماعی/اسلامی، شماره ۳۰: ۹۰-۶۳.
- خورسندی طاسکوه، علی (۱۳۸۷). گفت‌وگو میان رشته‌ای دانش، پژوهش‌های مطالعات فرهنگی و اجتماعی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
- سعیدی‌راد، مجید؛ رحمانی‌فضلی، عبدالرضا و جلالی، مهسا (۱۳۹۳). چکیده مقالات همایش ملی چشم‌انداز توسعه پایدار روستایی در برنامه ششم توسعه کشور، انجمن جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی ایران، بهمن ۱۳۹۳، تالار علامه امینی دانشگاه تهران: ۱۶.
- شاه‌ولی، منصور (۱۴۰۰). توسعه دانش‌بنیان روستا با فناوری برتر شناختی در پارادایم متعالی غنی‌سازی دانش بومی، در: توسعه روستایی در ایران از دیدگاه صاحب‌نظران، جهاد دانشگاهی، دانشگاه خوارزمی، کرج، با حمایت صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر وزارت کار، رفاه و امور اجتماعی: ۴۷۵-۴۵۴.
- شاه‌ولی، منصور (۱۳۷۷). تحول نظریه‌های حفاظت منابع و رویکردهای آن‌ها در قرن بیست و یکم برای ترویج حفاظت آبریان، در: مجموعه مقالات اولین سمینار علمی-کاربردی ترویج ماهیگیری، تهران، هفتم بهمن ماه ۱۳۷۷: ۵۸-۴۶.

- شاه‌ولی، منصور، معزی، فاطمه و مرزوقی، رحمت‌الله (۱۳۹۹). روش‌شناسی گذار پارادایمی برای تبیین دانشگاه پایدار، مجله فرایند مدیریت و توسعه، ۳۳ (۱): ۱۷۱-۲۰۱
- شاه‌ولی، منصور و قاسمی، علی‌اصغر (۱۳۹۶). تبیین پارادایم توحیدی آموزش صیانت از منابع طبیعی و محیط‌زیست، پژوهش‌های اخلاقی، سال هفتم، شماره چهار، تابستان ۱۳۹۶: ۲۲-۵.
- شاه‌ولی، منصور و معصومی، احسان (۱۳۹۵). بازخوانی ترویج کشاورزی برای توسعه انسانی با پارادایم متعالی، در: ششمین کنگره ملی علوم ترویج و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی ایران.
- شاه‌ولی، منصور و ابراهیمی، فهیمه (۱۳۹۵). تبیین جغرافیای فنی و معرفتی برای پایداری انجیرستان‌های استان فارس، مجله علمی پژوهشی آمایش جغرافیایی فضایی گلستان، ۶ (۱۵): ۲۷-۴۱.
- شاه‌ولی، منصور و حاج محمدحسینی راوری، مهدی (۱۳۹۵). رویکردی متعالی به تلفیق دانش بومی و دانش رسمی در دانشگاه‌ها. لوح فشرده مقالات کنگره ملی آموزش عالی ایران، ۲۹ بهمن ۱۳۹۴، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- شاه‌ولی، منصور، ابدی، بیژن (۱۳۹۵). کاربرد تفکر سه‌گانه در توسعه کشاورزی و روستایی، در: شناخت و تفکر ترویج کشاورزی و توسعه روستایی پایدار، انتشارات دانشگاه مراغه: ۲۰۳-۱۸۹.
- شاه‌ولی، منصور؛ استوار، سمانه و صالحی، نرگس (۱۳۹۴). ارزش‌های تعاون، در: دانشنامه تعاون، موسسه پژوهشی توسعه تعاون، دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی دانشگاه تهران و وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، جلد اول (الف-ث)، فرهنگ دهخدا: ۵۴-۵۵.
- شاه‌ولی، منصور و استوار، سمانه (۱۳۹۳). بازخوانی مشاغل خانگی روستایی برای توسعه روستایی. همایش ملی چشم‌انداز توسعه پایدار روستایی در برنامه ششم توسعه کشور، انجمن جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی ایران، بهمن‌ماه ۱۳۹۳، تالار علامه امینی دانشگاه تهران: ۲۵۱-۲۳۷.
- شاه‌ولی، منصور. و امیری اردکانی، محمد (۱۳۹۲). روش‌شناسی پژوهش در دانش بومی کشاورزی. چاپ دوم، کرج: نشر آموزش کشاورزی، سازمان تحقیقات و آموزش کشاورزی، وزارت جهاد کشاورزی.

- شاه‌ولی، منصور، کشاورز، مرضیه و شریف‌زاده، مریم (۱۳۸۶). پارادایم اخلاقی - فلسفی متعالی در پژوهش‌های بحران‌های زیستی محیطی. فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، سال ۲، شماره ۳ و ۴: ۴۴-۳۱.
- شاه‌ولی، منصور؛ دهقان‌پور، مجتبی و نامجویان شیرازی، زهرا (۱۳۸۵). تبیین پایداری توسعه روستایی با کمک نمادها، فصلنامه توسعه روستایی، سال نهم، شماره ۲: ۷۶-۴۷.
- شاه‌ولی، منصور؛ عربی، قادر و بیژنی، مسعود (۱۳۸۲). یادگیری دانش سه‌گانه، انتشارات نصح، اصفهان: ۱۵۸.
- شاه‌ولی، منصور و کاوری‌زاده، باسم (۱۳۷۸). گفتمان پایداری محیط‌زیست بین پراگماتیسم و دین (اسلامی)، مجموعه مقالات اولین همایش اسلامی و محیط‌زیست، تهران، پائیز ۱۳۷۸، سازمان حفاظت محیط‌زیست، چاپ اول: ۱۲۳-۱۰۰.
- شریفی اصفهانی، مهین (۱۳۷۹). بررسی واژه حکمت در قرآن، بینات، سال هفتم، شماره ۲۵: ۳۴-۲۹.
- شعبانپوریچا، م. (۱۳۷۹). فارابی-اسپینسر و نظریه اندام‌وارگی، روزنامه همشهری، سال یازده، اسفندماه ۱۳۷۹، شماره ۲۳۵۴: ۶.
- شعیری، حمیدرضا (۱۳۸۸). مبانی معناشناسی نوین. تهران: انتشارات سمت.
- شولز، روند ورنر (۱۳۹۸). سواد محیط‌زیستی، در علم و جامعه، ترجمه: مهدی قربانی، (جلد دوم)، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، شماره ۴۰۷۲.
- صفوی، کورش (۱۳۸۰). درآمدی بر معنی‌شناسی، چاپ دوم. تهران: انتشارات سوره مهر.
- صفی‌نژاد، جواد (۱۳۷۵). عشایر مرکزی ایران، چاپ دوم. تهران: انتشارات امیرکبیر.
- عابدی سروستانی، احمد؛ شاه‌ولی، منصور و محقق‌داماد، مصطفی (۱۳۹۰). مبانی و رهیافت‌های اخلاق زیست‌محیطی، تهران، موسسه حکمت و فلسفه ایران.
- عباسی، علیرضا (۱۳۸۵). امکان فلسفه ورزی در عصر علم (بررسی نسبت فلسفه و علم در دنیای معاصر از دیدگاه پاسپرس)، فصلنامه آموزش عالی، موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، شماره ۲۳، مردادماه ۱۳۸۵: ۸-۱.

- فاضل‌نیا، غریب و محبی خیرآبادی، زهرا (۱۳۹۳). چکیده مقالات همایش ملی چشم‌انداز توسعه پایدار روستایی در برنامه ششم توسعه کشور، انجمن جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی ایران، بهمن ۱۳۹۳، تالار علامه امینی دانشگاه تهران: ۷۷.
- فاضل‌نیا، غریب (۱۴۰۰). کیفیت توانایی افراد، در: توسعه روستایی در ایران از دیدگاه صاحب‌نظران، جهاد دانشگاهی دانشگاه خوارزمی، کرج، با حمایت صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر وزارت کار، رفاه و امور اجتماعی: ۴۹۳-۴۹۵.
- فالک، اس. جولیا (۱۳۷۲). زبان‌شناسی و زبان؛ بررسی مفاهیم بنیادی زبان‌شناسی، مترجم: خسرو غلامعلی‌زاده، چاپ دوم. مشهد: موسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی.
- فرهادی، مرتضی (۱۳۹۹). انسان‌شناسی یاریگری، ویراست دوم، سمنان، انتشارات حبله رود.
- فرهادی، مرتضی (۱۳۸۷). واره: درآمدی به مردم‌شناسی و جامعه‌شناسی تعاون، چاپ سوم. تهران: شرکت سهامی انتشار: ۴۶۵-۱۶۷.
- فرهادی، مرتضی (۱۳۶۹). واره نوعی تعاونی سنتی کهن و زنانه. رشد آموزش علوم اجتماعی، شماره ۶ و ۷: ۶۰-۸۵.
- قادری‌مرزی، حامد و شیرکانی، علی (۱۴۰۰). توسعه روستایی در ایران از دیدگاه صاحب‌نظران، جهاد دانشگاهی دانشگاه خوارزمی، کرج، با حمایت صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر وزارت کار، رفاه و امور اجتماعی.
- قانع بصیری، محسن (۱۳۷۴). جهان انسانی، انسان جهانی، تهران، نشر توسعه با صنایع شیمیایی رزین و چسب شمال.
- کاپرا، فریتیوف (۱۳۸۶). پیوندهای پنهان، گستره‌های زیستی، شناختی و اجتماعی در علم پایداری، ترجمه: محمد حریری اکبری، تهران، انتشارات نشر نی.
- ماکستون، گریم (۱۳۹۹). تغییر! چرا به دگرگونی ریشه‌ای نیاز داریم؟ ترجمه: علی مهرآیین، تهران، نشر اگر.
- معتمد، محمد کریم (۱۴۰۰). نقش‌های سنتی روستا، در: توسعه روستایی در ایران از دیدگاه صاحب‌نظران، جهاد دانشگاهی دانشگاه خوارزمی، کرج، با حمایت صندوق بیمه اجتماعی کشاورزان، روستاییان و عشایر وزارت کار، رفاه و امور اجتماعی: ۳۸۰.

- معزّی، سیده فاطمه (۱۳۹۹). رویکرد الهی به حوزه آموزش عالی محیط‌زیست: مطالعه ترکیبی؛ رساله دکتری بخش ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی دانشگاه شیراز، مهرماه ۱۳۹۹.

- کاظمی، موسی و شاه‌ولی، منصور (۱۳۷۵). ترویج؛ به چه نوع مشارکتی نیازمند است: شناختی شناسی ترویج مشارکتی، در: مجموعه مقالات سمینار علمی ترویج منابع طبیعی، امور دام و آبریزان، وزارت جهاد کشاورزی، معاونت ترویج و مشارکت مردمی، دفتر مطالعات و بررسی‌ها: ۱۵۹-۱۳۷. تهران.

- معاونت تحقیقات، آموزش و ترویج وزارت تعاون (۱۳۸۶). گزارش دبیر کل سازمان ملل به شخصت و دومین نشست مجمع عمومی، ۲۶ جولای ۲۰۰۷، وزارت تعاون. انتشارات ونوس، تهران.

- نادری، عزت‌الله و سیف نراقی، مریم (۱۳۶۴). روش‌های تحقیق در علوم انسانی (با تأکید بر علوم تربیتی)، تهران، انتشارات بدر.

- نبوی‌ایچی، حبیب (۱۳۸۰). رویکرد هرمنوتیکی به قرآن، بحث تأویل در سه سنت تفسیری، عرفانی و ادبی. روزنامه همشهری، سال نهم، ۱۰ مردادماه، شماره ۲۴۶۵:۹.

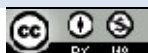
- نعیم امینی، سلمه (۱۳۸۸). معناشناسی قلب در قرآن کریم، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، چاپ نشده دانشگاه اصفهان.

- Bedini, Fabia and Masera, Diego. (1994). Local farmers innovative in irrigation: development of low-cost sprinklers in Kenya, In: **Indigenous Knowledge & Development Monitor**, vol. 1. Sept: 19-24.
- Caffery, Lain, Jo. (2017). **Expensive English Words: An accessible language approach for New Guinea agricultural development**. University of Canberra, Australia.
- Chambers, Robert. (1983) **Rural Development: Putting the Last First**, Published in United States in Amirac by Longman Inc, 1st Editon.
- Evans, Vyvyan and Melanie Green. (2006). **Cognitive Linguistics: An Introduction**, Edinburgh University Press.
- Kazemi, Moosa, Shahvali, Mansor and Zarafshshni, Kimuras (2003). A Theoretical and Empirical Model for soil conservation Using Indigenous Knowledge, **African Journal of Indigenous Knowledge System**: 25-35.

- Liebenstien, G. W. von. (1994) The Monitor: the future of an instrument for networking, In: **Indigenous Knowledge & Development Monitor**, vol. 2. Sept: 2-3.
- Mukabela, Queeneth. (2003). Introduction, In; **INDILINGA: African Journal of Indigenous Knowledge Systems**, vol (2): 1. June 2003, i-vii.
- Nakashi, D. and J. Morohashi. (2002). *UNESCO'S action on local and indigenous knowledge systems*, In; **International Social Science Journal**, No. 173: iv.
- Parish, m. Anne. (1994). *indigenous post-harvest knowledge in an Egyptian oasis*, In: **Indigenous Knowledge & Development Monitor**, vol. 1. Sept: 7-8.
- Rshm, Marjorei Keennan. (2000). **Care for Creation Human Activity and The Environment**, Libreria Editrice Vaticana, Vatican City: 7.
- Russell, Diane and Camilla Harshbarger. (2003). **Groudworck for community-based conservation: Strategies for social research**, Rowan & Little-field Publishers Inc.
- Shahvali, Mansoor. (2010). Inreaching indigenous knowledge: an Alternative paradigm for empowerment, In: **Kowlledge Management for Development Journal**, Vol 6, No. 3, Dec. 2010: 196-205.
- Shahvali, Mansoor. (2006). A research epistemology and time scale for the conservation of environment. In: **International Conference on Research Methodologies in Science, Engineering and Technology**, Imam Hussein University, Tehran: 63-72.
- Shahvali, Mansoor. (1994). Component Ananlysis of Farmers and Graziers' Attituet and Decision in Two local shires in New South Wells, Australia, **Ph.D. Thesis**.
- Shahvali, Mansoor & Zarafshani, Kiumarz. (2002). Using PRA techniques as metacognition strategies to develop indigenous knowledge- a case study, **International Social Science Journal (Indigenous Knowledge)**, UNES, 173: 413-419.
- Sindiga, I. (1994). Indigenous (medical) Knowledge of Maasai, in: **Indigenous Knowledge & Development Monitor**, vol. 1. Sept: 16-18.
- Tabor, A. Joseph and Hatchison, F. Charles. (1994). Indigenous knowledge, remote sensing and GIS for sustainable development, in: **Indigenous Knowledge & Development Monitor**, vol. 1. Sept: 2-6.
- Teasdale G. R. and Ma Rhea, Z. (2000). **Globalization and Localization in Higher Education**, Pergamon.
- Ardebili, Leila. (2015). **Cognitive Anthropology: A Selection of Topics**. Tehran: Elm va Farhangi Publications.

- Afraakhteh, Hassan. (2021). **National Rural Development Program: Rural Development in Iran from the Perspective of Experts**, ACECR, University of Kharazmi, Karaj, Supported by the Social Security Insurance Fund for Farmers, Rural Residents, and Nomads, Ministry of Labor, Welfare, and Social Affairs.
- Evans, Vyvyan and Melanie Green. (2006) **Cognitive Linguistics: An Introduction**, Edinburgh University Press.
- Farhadi, Morteza. (2018). **Copperation Antropology**, 2th edition, Melleh Rood, Moallem Sqauer, Semnan.
- Farhadi, Morteza. (2008). **Wareh: An Introduction to Anthropology and Sociology of Cooperation**, 3rd edition. Tehran: Sherkat Sahami Enteshar.
- Habibi, Mohammad Hassan. (2003) **The Right to Enjoy a Healthy Environment as a Human Right**, University of Tehran Journal of Law and Political Science, Issue 6, Summer 2003: 131-170.
- Na'im-Amini, Salme. (2000). **Semantics of the Heart in the Holy Quran**, Master's Thesis (Unpublished), University of Isfahan.
- Safavi, Koresh. (2001). **An Introduction to Semantics**, 2nd edition. Tehran: Sooreh Mehr Publications.
- Shahvali, Mansour, Moezzi, Fatemeh, and Marzouqi, Rahmatollah (2020). **Methodology of Paradigmatic Transition for Explaining a Sustainable University**, Journal of Management and Development Process, 33(1): 171-201.
- Sha'iri, Hamidreza. (2009). **Foundations of Modern Semantics**. Tehran: SAMT Publications.
- Rasikh-Mahand, Mohammad. (2014)/ **An Introduction to Cognitive Linguistics: Theories and Concepts**, 4th edition. Tehran: SAMT Publications

استناد به این مقاله: شاه ولی، منصور. (۱۴۰۳). معنی‌شناسی شناختی، پیشران فناوری برتر شناختی برای توسعه: مطالعه تعاونی بومی واره. دو فصلنامه دانش‌های بومی ایران، ۱۱(۲۲)، ۳۵-۸۰

Indigenous Knowledge Iran Semiannual Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.